

NOTA INTEGRAAL ERFGOEDBELEID 2012–2018

**De schatkamer van Schouwen-Duiveland
Behouden...Beleven, Benutten**

Inhoud

Woord vooraf	3
1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding en doel erfgoednota	4
1.2 Wat verstaan we onder Cultureel Erfgoed?	4
1.3 Het proces	5
1.4 Leeswijzer	5
2. Het erfgoed van Schouwen-Duiveland	7
De geschiedenis van Schouwen-Duiveland in een notendop	7
Bebouwing en monumenten	9
Landschap	10
Beschermd Stads- en dorpsgezichten	11
Tradities en verhalen	11
Archeologie	12
3. Cultureel erfgoed op Schouwen-Duiveland: kansen en bedreigingen, wie doet wat	14
3.1 Cultureel erfgoed op Schouwen-Duiveland: Kansen en bedreigingen	14
3.2 Cultureel erfgoed op Schouwen-Duiveland: Wie doet wat?	15
4. De schatkamer van Schouwen-Duiveland: Behouden... Beleven, Benutten ...	23
4.1 Behoud van ons erfgoed	26
4.2 Ons erfgoed beleven en benutten	28
4.3 Onze focus nader toegelicht	32
5. De gemeente en het erfgoedbeleid 2012–2018	35
Onze focus	35
Op zoek naar connectie	35
Samenwerking	35
Haalbaar en betaalbaar	36
Actielijst Het erfgoed 10 punten plan:	36
Bijlage Van visie naar uitvoering: Het erfgoed 10 punten plan	38

Woord vooraf

Met veel voldoening presenteer ik u onze integrale Erfgoednota Schouwen-Duiveland:

“DE SCHATKAMER VAN SCHOUWEN-DUIVELAND, BEHOUDEN...BELEVEN, BENUTTEN”

Onze gemeente heeft naast de vele monumentale gebouwen ook een bijzonder cultuurlandschap, talloze ‘onzichtbare’ archeologische sporen en boeiende verhalen. Samen met de aantrekkelijke ligging van ons eiland zijn dat waardevolle troeven van Schouwen-Duiveland. Om deze reden spreken wij dan ook liever over erfgoedbeleid in plaats van monumentenbeleid. Erfgoed als breed begrip. Ons erfgoed getuigt van ons verleden en geeft karakter en identiteit aan onze leefomgeving. Bovendien geeft het herkenning voor bewoners en verrast het bezoekers.

Ons rijke verleden speelt een grote rol in de beleving van onze omgeving. Steeds opnieuw kan zij ook een bron van inspiratie zijn. Het is daarom belangrijk dat we de kansen zoeken en benutten om onze kwaliteiten te koesteren, uit te dragen en bij nieuwe ontwikkelingen te betrekken. Erfgoed is immers ons maatschappelijk kapitaal en de trots van de inwoners. Erfgoed kan ook helpen bij het aanjagen van de lokale economie.

Door gebruik te maken van de kennis en ervaring van bewoners en organisaties kunnen we ervoor zorgen dat we met ons erfgoed een eilandbreed visitekaartje afgeven. Bij het traject van opstellen van de erfgoednota hebben wij dan ook vele partijen en personen betrokken. Ik spreek hierbij mijn waardering uit voor de inzet van alle partijen en iedereen die zich inzet voor het Cultuurhistorisch Erfgoed op Schouwen-Duiveland. Ik hoop dat deze nota inspiratie geeft en bijdraagt aan samenhang en samenwerking tussen alle betrokken partijen.

Wim Stouten
wethouder Cultuur

Inleiding

1

1.1 AANLEIDING EN DOEL ERFGOEDNOTA

We bevinden ons in een bevoorrechte positie als het om erfgoed gaat. We hebben een rijke geschiedenis, honderden monumenten als getuigen van deze geschiedenis en een landschap met veel historische kenmerken. Veel partijen zijn betrokken en er gebeurt veel.

In onze strategische visie: "Tij van de Toekomst" heeft de geschiedenis van Schouwen-Duiveland en het erfgoed van onze gemeente een prominente plaats. Ons erfgoed is belangrijk en levert een elementaire bijdrage aan de bijzondere kwaliteiten van ons eiland. Uitgangspunt van de strategische visie is dat we investeren in het behouden en verder ontwikkelen van onze kwaliteiten. Het is daarom belangrijk dat ons cultureel erfgoed wordt samengebracht en verbonden met onze brede agenda voor de toekomst.

Naast onze ambities voortkomend uit de Strategische Visie geeft ook de omvang van het culturele erfgoed op Schouwen-Duiveland aanleiding om een integrale beleidsvisie voor ons erfgoed op te stellen. Een visie die ons moet helpen bij het beantwoorden van de vraag hoe we op een duurzame manier met deze rijkdom om kunnen gaan. Momenteel wordt een beleidsmatige visie op verschillende waardevolle objecten en een kader om acties te plannen gemist. Een degelijk kader kan betrokkenen aanzetten een hoger kwaliteits- en ambitieniveau na te streven. Erfgoedbeleid biedt ook kansen voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, waarbij het rijke verleden steeds opnieuw als inspiratiebron kan dienen.

Cultuurhistorie kan dwars door alle beleidsterreinen heen samenhang en inspiratie geven. Het uitdragen van die kernkwaliteiten van de gemeente is niet alleen voor bewoners interessant, maar biedt ook perspectieven in ecologisch, recreatief, toeristisch en economisch opzicht. Cultuurhistorie levert dan niet alleen sociaal culturele waarde van betekenis, maar ook een bijdrage aan de lokale economie. De erfgoednota is een platform voor onze ambities op het gebied van ons cultureel erfgoedbeleid.

De archeologische aspecten van onze cultuurhistorie komen in de erfgoednota slechts zijdelings aanbod. De reden is dat onze uitgebreide ambities op het gebied van ons ondergrondse erfgoed zeer recent zijn neergelegd in de Nota Archeologiebeleid. In de uitvoering van de erfgoednota wordt de verbinding gemaakt tussen erfgoedbeleid en archeologiebeleid.

1.2 WAT VERSTAAN WE ONDER CULTUREEL ERFGOED?

Erfgoed is het geheel van materiële en immateriële sporen uit het verleden zoals gebouwen, landschappen, archeologische vondsten en de daaraan verbonden gebruiken, verhalen en gewoonten die van generatie op generatie worden overgedragen. Erfgoed verleent een gemeenschap een eigen, onderscheidende identiteit en een fundament om op te bouwen.

Cultureel erfgoed is een breed begrip. Bij de Rijksoverheid wordt cultureel erfgoed omschreven als:

“De sporen uit het verleden in het heden, die zichtbaar en tastbaar aanwezig zijn. Deze sporen kunnen uit materieel erfgoed bestaan in de vorm van voorwerpen in musea, archeologische vondsten, archieven, monumenten en landschappen. Maar de sporen kunnen ook bestaan uit immaterieel erfgoed in de gedaante van verhalen, gewoonten en gebruiken.”

Het cultureel erfgoed is geen statische verzameling van historische overblijfselen. Onze omgeving verandert voortdurend en dat geldt ook voor het cultureel erfgoed: oude gebouwen krijgen een nieuwe functie, er wordt afgebroken en nieuwbouw gepleegd, stukken land worden bebouwd, een weg wordt doorgetrokken of afgesloten.

Steeds weer grijpen we in de geschiedenis van onze omgeving in en voegen daar een nieuwe episode aan toe. De sporen blijven als getuigen van het verhaal of beter gezegd vele verhalen, van de bewoners, van de gebruikers en van de voorbijgangers. Deze verhalen worden op hun beurt vastgelegd op foto en geschriften en bijvoorbeeld in de musea en publicaties ontsloten. Beiden horen bij elkaar en versterken elkaar. We verbinden het ondergronds- en het bovengronds- en het materiele en immateriële erfgoed met elkaar.

1.3 HET PROCES

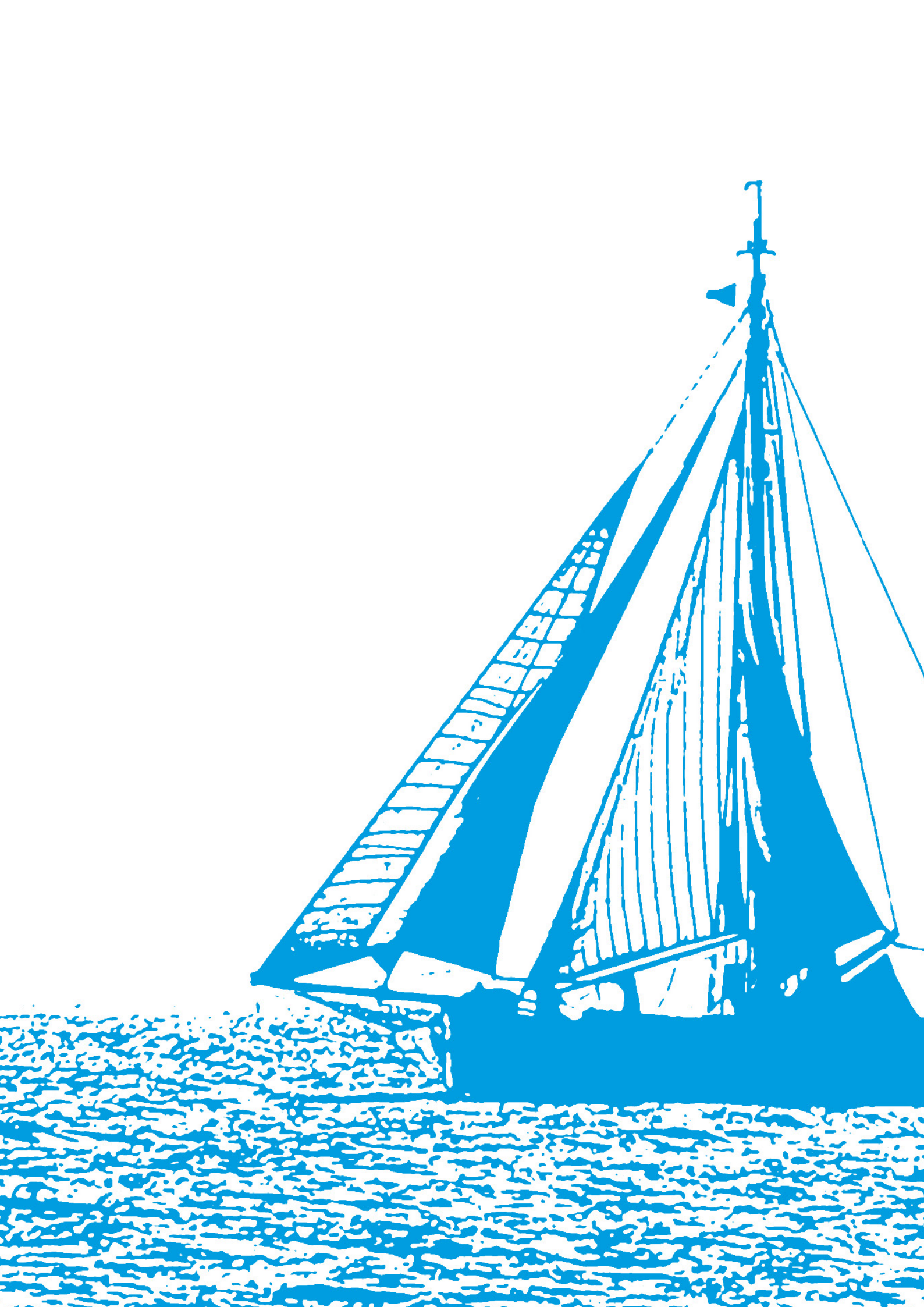
Wij hebben tijdens het opstellen van de erfgoednota dankbaar gebruik gemaakt van de kennis van de verschillende afdelingen binnen onze organisatie en van onze partners. We hebben uitgewisseld over wat er goed gaat, beter of anders kan en welke ideeën anderen hebben. Specifieke doelgroepen hebben meegedacht over kansen, accenten en prioriteiten van de erfgoednota. Er zijn individuele gesprekken gevoerd met monumenteneigenaren, raadsleden, historische verenigingen, de commissie Welstand & Monumenten (commissie W&M), de provincie, Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) en anderen. Ook is het conceptbeleidsplan door verschillende betrokkenen kritisch en constructief aangevuld

Het traject van het opstellen kenmerkt zich door uitwisseling en samenwerking via:

- Persoonlijke gesprekken
- Twee Inspiratietafels
- Erfgoedarena
- Website en Twitter
- Concepten

1.4 LEESWIJZER

De Integrale Erfgoednota is als volgt opgebouwd. In de inleiding is kort uitleg gegeven over aanleiding en doel van de nota en hoe de nota tot stand is gekomen. Voor de duidelijkheid is het begrip cultureel erfgoed nader gedefinieerd. In hoofdstuk 2 wordt beknopt de geschiedenis en het cultureel erfgoed van de gemeente Schouwen-Duiveland beschreven. De beschrijving vormt de inhoudelijke basis voor ons erfgoedbeleid en is daarmee belangrijk. In hoofdstuk 3 staan we stil bij wie er anno 2012 allemaal betrokken zijn bij het in stand houden en uitdragen van ons cultureel erfgoed. Onze mogelijke partners voor de toekomst. Tevens komen kort de kansen en bedreigingen aan bod. Hoofdstuk 4 vormt de kern van de erfgoednota namelijk onze visie op de toekomst van ons erfgoed. Aan de hand van de 2 sporen **behouden** en **beleven, benutten** werken we de visie nader uit. In hoofdstuk 5 wordt beschreven wat de erfgoednota betekent voor de rol van de gemeente. Tot slot is een concrete actielijst opgenomen; het erfgoed 10 punten plan. In de bijlage is het 10 punten plan uitgewerkt in een actieprogramma voor de komende vijf jaar.

Het erfgoed van Schouwen-Duiveland

2

Schouwen-Duiveland heeft een rijke geschiedenis. Een geschiedenis van een eiland in de Zeeuwse Delta die nauw verbonden is met het leven met en de strijd tegen het omringende water. Onze monumenten, het landschap, de straatnamen, onze tradities, alles herinnert ons aan een ver maar ook een nabij verleden. Veel daarvan is zichtbaar. Nog meer daarover is terug te vinden in boeken, archieven en mondelinge overleveringen. In dit hoofdstuk wordt in kort het pakkende verhaal van de (ontstaans)geschiedenis van Schouwen-Duiveland beschreven. Daarna komen belangrijke elementen van ons cultuur-historisch erfgoed aan bod. De schatten van ons verleden. De beschrijving geschiedt aan de hand van de onderverdeling:

- bebouwing en monumenten,
- landschappen,
- stads- en dorpsgezichten
- tradities en verhalen en
- ons ondergrondse erfgoed, de archeologische waarden.

De beschrijving heeft niet de bedoeling om compleet te zijn. Zij is bedoeld om aan te geven hoe bijzonder en hoe interessant het cultureel erfgoed van Schouwen-Duiveland is. Uniek en beeldbepalend.

DE GESCHIEDENIS VAN SCHOUWEN-DUIVELAND IN EEN NOTENDOP

Zeeland is het land van schorren, slikken en overstromingen. Het is het land van vissers, boeren, kooplieden en ambachtslui. Zeeland werd ontgonnen, bedijkt, ingepolderd en van duinen voorzien door zijn inwoners. Zeeuwen beheerden het water en brachten het landschap in cultuur. Zo ontstond in latere eeuwen het agrarisch gebied. De omgang met het water (binnenwater, Noordzee en rivierarmen) leverde de regio veel gewin op. Maar dat zelfde water eiste ook vele slachtoffers. Het water is de rode draad door de hele geschiedenis van Zeeland.

(bron: canon van Zeeland 1990)

De geschiedenis van Zeeland is ook de geschiedenis van Schouwen-Duiveland. Het water bracht Schouwen-Duiveland welvaart en voorspoed maar zorgde ook voor armoede, rampspoed en isolement. Het water was en is daarmee ook bepalend voor het economische tij van onze gemeente. Het gaat veel te

ver om de geschiedenis van Schouwen-Duiveland uitvoerig te beschrijven in deze erfgoednota. Aan de hand van onderstaande indeling wordt een grove ontwikkelingsgeschiedenis van de geschiedenis van ons eiland. Elk tijdvak kent zijn eigen historische gebeurtenissen en de daarbij behorende boeiende verhalen. De historie is ook afleesbaar uit onze gebouwde omgeving en uit het landschap.

Periode tot 1200 na chr.: vroege bewoning en landaanwinning

De Zeeuwse Delta was lange tijd een woest, onherbergzaam en nauwelijks bewoond gebied. De zee was heer en meester. Omstreeks het begin van de jaartelling behoorde Zeeland tot het Romeinse Rijk. Er was sprake van enige bewoning maar pas vanaf de 7^e eeuw ontwikkelden zich op bescheiden wijze nederzettingen op Schouwen en Duiveland. In de negende en tiende eeuw kwam de bewoning langzaam op gang door visserij, schapenhouderij en zoutwinning. Gewoond werd op de hoger gelegen gronden. Her en der in het gebied ontstonden dorpen.

In de elfde eeuw werd een begin gemaakt met ontginnen van het land. Op structurele wijze werd het land beveiligd tegen het water door de aanleg van een enorme ringdijk rond Schouwen in het midden van de twaalfde eeuw. Op vergelijkbare wijze gebeurde dat in Duiveland, Dreischor en Bommeneede. Deze eilanden werden nog lange tijd gescheiden door de Gouwe en het Dijkwater.

Periode 1200-1600: groei, welvaart en voorspoed

Schouwen en Duiveland groeiden sterk. Zierikzee kreeg in het begin van de dertiende eeuw stadsrechten en behoorde tot de belangrijkste steden van Holland en Zeeland. Koopvaardij, visserij, lakennijverheid en handel in zout en landbouwproducten (vooral meekrap) brachten welvaart. Het water verbond ons met de wereld om ons heen. Brouwershaven werd in 1403 de tweede stad op Schouwen dankzij de toen verkregen stadsrechten.

Een scharnierpunt in de zestiende eeuw was het beleg van Zierikzee in 1575/1576 door de troepen van de Spaanse koning. Hoewel de stad slechts korte tijd in handen was van het Spaanse gezag waren de gevolgen groot, vooral vanwege de inundatie van Schouwen. Zierikzee kreeg nieuwe mogelijkheden dankzij het havenkanaal dat naar de Oosterschelde werd gegraven (1597-1599). Even belangrijk was de dam die in 1610 werd gelegd tussen Schouwen en Duiveland. In de daarop volgende decennia werden grote delen van de bedding van de voormalige Gouwe ingedijkt. Dat compenseerde voor een deel het verlies van het zuidelijk deel van Schouwen.

Periode 1700-1900: landbouw en isolement

In de achttiende eeuw keerde het economisch tij. De visserij verdween grotendeels en ook de koopvaardij was op zijn retour. Steeds meer viel het eiland terug op de landbouw die in de negentiende eeuw het belangrijkste middel van bestaan werd. Het water vormde een barrière en leidde tot een isolement.

Periode 1900-heden: rampspoed en nieuwe perspectieven

De Duitse bezetter bouwde tijdens de 2e wereldoorlog aan een bunkerlinie in het Schouwse duingebied. Een schakel in de Atlantikwall. Vooral het laatste oorlogsjaar was zwaar onder andere vanwege de inundatie van het eiland. Een groot deel van de bevolking werd geëvacueerd. Oorlogsschade was er vooral in Bruinisse. Ingrijpend was de watersnoodramp van 1953. Het grootste deel van Schouwen-Duiveland kwam onder water te staan. De watersnood heeft diepe sporen nagelaten in onze samenleving. Niet alleen deze rampspoed is bepalend voor onze moderne geschiedenis. Ook de wederopbouw na de ramp. De Deltawerken zorgden ervoor dat ons eiland een veilige plek om te wonen, te werken en te verblijven werd. De Deltawerken maakten ons eiland niet alleen veilig maar hebben Schouwen-Duiveland ook (weer) met de wereld om haar heen verbonden. Mede hierdoor kon de recreatie eind jaren zestig van de vorige eeuw een grote groei doormaken en nieuwe welvaart brengen.

BEBOUWING EN MONUMENTEN

Schouwen-Duiveland behoort niet zonder trots tot de nationale Top Tien van grote monumentengemeenten. Schouwen-Duiveland telt 830 rijksmonumenten. In Zierikzee staan daarnaast nog eens 386 gemeentelijke monumenten.

De meeste monumenten bevinden zich in Zierikzee. De fraaie Zuid- en Noordhavenpoort, de Nobelpoort, het 's Gravensteen, de Nieuwe Kerk en de uit de verre omtrek zichtbare Sint Lievensmonstertoren (de Dikke Toren) zijn gezichtsbepalend voor de stad. Het oude stadhuis aan de Meelstraat en de Gasthuiskerk aan het Havenplein horen zeker ook in dit rijtje thuis. In de binnenstad van Zierikzee is de tijd van voorspoed en welvaart duidelijk afleesbaar aan de oude panden aan het Havenplein, het Havenpark en de Oude Haven. Her en der in de stad liggen bijzondere plekken verspreid die veel vertellen over de geschiedenis van de stad.

Buiten Zierikzee is het de Grote of Sint Nicolaaskerk die Brouwershaven reeds van veraf op de kaart zet. Het stadhuis en de bebouwing rond de haven ademen de sfeer van de ooit zo welvarende stad. De vele kerken op het eiland vormen het middelpunt van onze dorpen. Het zijn duidelijk zichtbare bakens in het

landschap. De Plompetoren als stille getuigenis van onze strijd tegen het water neemt in dit kader een wel heel bijzondere plek in. De toren van het voormalige dorp Koudekerke vertelt het verhaal van de zeker zestien dorpen die zijn verdwenen in de Oosterschelde. Verspreid over het eiland staan twaalf molens. De bekendste hiervan zijn molen de Zwaan bij Moriaanshoofd, (stelling)molens De Hoop en Den Haas in Zierikzee en de Graanhalm te Burgh-Haamstede. Ze behoren tot de fraaiste en best onderhouden korenmolens van Zeeland.

Zierikzeese regenten stichten in de 17e en 18e eeuw hun 'landsteden' op de zandgronden op een steenworp afstand van de stad. Nu bekend als Schuddebeurs, een groen en bijzonder woonmilieu. Vijf van de oude buitenplaatsen zijn bewaard gebleven, waaronder Mon Plaisir, Bleykzigt en Heesterlust.

Bijzonder waardevol en karakteristiek is de ringwalburg in de Westhoek van ons eiland. Een in ere hersteld verdedigingswerk opgeworpen aan het einde van de negende eeuw. De burg moest de inwoners van Burgh beschermen tegen de invallen van de Noormannen.

Tot slot mogen de kastelen op ons eiland niet onbenoemd blijven. Slot Moermond en slot Haamstede, beide in takt, genieten grote bekendheid. Minder bekend is dat ook op andere plaatsen (Zierikzee, Oosterland, Kerkwerpe, Brijdorpe) kastelen hebben gestaan. Kastelen met namen als Biesterveld, Bloodenburg, Kraaienstein, Filippenburg en Oosterstein.

LANDSCHAP

In het landschap buiten de kernen is nog veel van de historie van ons eiland af te lezen. Met enige kennis is zelfs zichtbaar dat Schouwen-Duiveland ooit bestond uit de door de Gouwe gescheiden eilanden Schouwen, Duiveland, Dreischor en Bommeneede. Veel in het land herinnert ons aan de strijd tegen- en het leven met het water. Het dijkenpatroon refereert vanzelfsprekend het meest aan onze geschiedenis van beschermen en inpolderen. Vooral in de voormalige stroomgeul van de Gouwe zijn de oude, oorspronkelijke dijkstructuren en daarbij behorende verkavelingspatronen nog zichtbaar. Een landschapsbeeld dat wordt bepaald door karakteristieke slingerende dijken en relatief kleine landbouwpercelen. De diverse welen die achter de dijken liggen getuigen van dijkdoorbraken in het verleden. Karakteristiek voor ons eiland zijn ook de inlaagdijken, karrevelden en inlagen langs de Oosterschelde en Grevelingen.

Ook diverse kleine en veelal verscholen landschapselementen vertellen veel over ons verleden. Het betreft oude haventjes (zoals de Staart bij het Sirjansland) een tweetal vliedbergen bij Zierikzee en Elkerzee, de

Muraltmuren langs de Grevelingen en de Oosterschelde, diverse kleine begraafplaatsen en (restanten van) oude gemalen.

De geschiedenis van de landbouw is te herleiden uit vele kleine landschaps- en bebouwingselementen op boerenerven, boerderijen en andere bebouwing op het eiland. Zij vertellen het verhaal van de landbouw in vroeger tijden. Het verhaal van akkerbouw en veeteelt, het verhaal van herenboeren, knechten en landarbeiders.

De restanten van de Atlantikwall in ons duinlandschap getuigen van de Duitse bezetting in de tweede wereldoorlog.

Met de watersnoodramp in 1953 is een belangrijk deel van de oude dijkstructuur en de oorspronkelijke verkaveling op Schouwen-Duiveland verdwenen. Een stuk moderne geschiedenis kwam hiervoor in de plaats. De Deltawerken en de introductie van de grootschalige landbouw. De Schelphoek en de kreken bij Ouwerkerk, de betonnen caissons, de Delingsdijk op Schouwen, de Zeelandbrug, de dammen en Oosterscheldekering zijn de zichtbare herinneringen aan de watersnoodramp en het daarop volgende Deltaprogramma. De Stormvloedkering en de overige Deltawerken zetten Schouwen-Duiveland internationaal op de kaart.

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

Binnen de grenzen van onze gemeente zijn niet minder dan vier beschermde stads- en dorpsgezichten aangewezen. Het betreft de steden Zierikzee (1971) en Brouwershaven (1972) en de ringdorpen Dreischor (1972) en Noordgouwe (1996). De aanwijzing vormt een erkenning van het bijzondere historische karakter van deze plaatsen.

TRADITIES EN VERHALEN

Onze steden, dorpen, monumenten, landschappen vertellen vele verhalen. Verhalen van gewone mensen die de gebouwen hebben gemaakt en bewoond. Mensen die het land hebben bewerkt en gevormd. Maar ook verhalen van bijzondere gebeurtenissen die door de eeuwen heen hebben plaatsgevonden en bijzondere mensen die op ons eiland hebben gewoond. Deze veelal unieke verhalen van Schouwen-Duiveland dragen wij met ons mee en maken ons tot wie wij nu zijn.

In de canon van Schouwen-Duiveland (Huib Uil 2009) en vele andere geschriften worden deze verhalen beschreven. Ook digitaal is al veel informatie ontsloten.

*Westenschouwen, 't zal u rouwen
dat ge heeft geroofd mijn vrouwe,
Westenschouwen zal vergaan
alleen de toren zal blijven staan''*

De verhalen zijn een elementair onderdeel van onze cultuurhistorie. Het zijn de verhalen van onze strijd tegen de Noormannen in de vroege middeleeuwen, de zeeslag op de Gouwe in 1304, de Sint Elisabethsvloed in 1421, de meekrap en welvaart in de Gouden Eeuw, het Spaanse beleg van Zierikzee in 1575/1576, het mosseloproer in Bruinisse in 1773, de armoede in de landbouw in de 19^e eeuw, de watersnoodramp in februari 1953 en de wederopbouw daarna. Het zijn ook de verhalen van beroemde eilanders zoals Jacob Cats, Job Baster en Pieter Zeeman.

De levende traditie van de strao mag in het kader van verhalen en tradities van ons eiland zeker niet worden vergeten. Paarden met hun berijders trekken groepsgewijs op naar het strand om de paardenbenen na de winter af te spoelen. Veel Schouwse dorpen kennen een eigen strao.

ARCHEOLOGIE

Ook in de grond, onzichtbaar voor het oog, bevinden zich restanten van ons verleden. Funderingen, munten, potten, scherven en andere zaken die ons veel vertellen over hoe wij in vroeger tijden leefden. Tot de verbeelding sprekende voorbeelden hiervan zijn de in de duinen aanwezige restanten uit de Romeinse tijd en de onderwaterlandschappen van de verdrinken dorpen in de Oosterschelde. De gemeente heeft met de nota archeologiebeleid een stevige basis gelegd voor de bescherming en het behoud van ons ondergrondse erfgoed. In de diverse musea op het eiland worden de resultaten van opgravingen samen met andere objecten tentoongesteld en de daarbij behorende verhalen verteld. Zo zijn deze musea schatbewaarders van Schouwen-Duiveland.

Cultureel erfgoed op Schouwen-Duiveland: kansen en bedreigingen, wie doet wat

3

Alvorens over te gaan ons toekomstige beleid op het gebied van ons cultuurhistorisch erfgoed vorm te geven is het zinvol om kort stil te staan bij de kansen en bedreigingen op het gebied van cultuurhistorie. Tevens is het goed om de belangrijkste spelers die op het terrein van cultuurhistorie actief en/of belangrijk zijn op Schouwen-Duiveland in beeld te brengen.

Rijk, provincie en gemeenten hebben allen eigen activiteiten en verantwoordelijkheden op het terrein van het beschermen en in stand houden van het cultuurhistorisch erfgoed. Ook Europa heeft het thema om diverse redenen geagendeerd. Cultuurhistorisch erfgoed mag zich verheugen in een toenemende belangstelling. Behouden, beleven en benutten van cultuurhistorie wordt meer en meer gezien als een wenselijke ontwikkeling in verband met het behouden van diversiteit, eigenheid en identiteit van plaatsen, streken en landen. Onderzoek wijst ook uit dat mensen grote waarde hechten aan eigenheid, identiteit en daarmee herkenbaarheid. Ook de relatie met het belang van cultuurhistorisch erfgoed voor het toeristisch product en daarmee de economische waarde wordt veel gelegd.w

Hoewel de overheid een belangrijke rol speelt op het terrein van de cultuurhistorie is het zeker niet alleen het domein van de publieke sector. Veel vrijwilligers, stichtingen, bedrijven en andere niet overheidsorganisaties zetten zich actief in voor het behouden en uitdragen van de waarden van ons erfgoed. Daarnaast is cultuurhistorie uiteraard ook het domein van de eigenaren van historische panden en ander erfgoed.

3.1 CULTUREEL ERFGOED OP SCHOUWEN-DUIVELAND: KANSEN EN BEDREIGINGEN

Kansen

De kansen krijgen in ons beleid en de erfgoednota centrale aandacht. Hoofdstuk 2 maakt duidelijk dat de bron waar we uit kunnen putten groot is. De mogelijkheden om ons erfgoed ook echt te beleven zijn ruimschoots aanwezig.

Schouwen-Duiveland kent een rijke geschiedenis en een waardevol erfgoed. We kunnen van dit erfgoed genieten, ons er prettig en thuis door voelen. Een oude en historische omgeving zoals wij aantreffen in Zierikzee straalt een gewaardeerde warmte uit. Een dergelijke omgeving is en blijft bijzonder. Cultureel erfgoed is een belangrijke factor voor ruimtelijke kwaliteit en identiteit van ons eiland. Daarmee draagt onze cultuurhistorie in belangrijke mate bij aan de aantrekkelijkheid van de gemeente om te wonen en werken.

Ons erfgoed is ook een belangrijk onderdeel van ons toeristisch product. Onze gasten bezoeken in grote aantallen het centrum van Zierikzee, bekijken de vele bezienswaardigheden tijdens een fiets- of wandeltocht of gaan naar één van de musea op het eiland. Musea als Goemanszorg, het Stadhuismuseum en vooral ook het Watersnoodmuseum tonen aan dat de belangstelling voor onze historie groot is. Het beter in beeld brengen van ons erfgoed, er meer over vertellen en het beter kunnen beleven ervan biedt ons kansen. Kansen om ons beter te profileren als bijzonder vakantie-eiland.

Moderne technieken maken het mogelijk om de bijzondere kwaliteiten nog beter en gericht uit te dragen. Kansen liggen er ook in het perspectief van samenwerking en het bundelen van krachten. Veel organisaties en instanties zetten zich in voor het behouden en uitdragen van het erfgoed.

Bedreigingen

Niet onbenoemd mag echter blijven dat aandacht voor ons erfgoed ook nodig is vanwege reële bedreigingen. Het onderhoud van de vele monumenten vraagt van alle betrokken partijen, overheid en particulieren, forse inspanningen en investeringen. In het economisch tijdperk 2012 is dit soms een zware last. Ook het vinden van een herbestemming voor oude historische panden is soms geen eenvoudige zaak. Dit mede ingegeven door de beperkingen die vanuit de monumentale waarden meegegeven worden bij een herontwikkeling. Hierdoor dreigt langdurige leegstand. Tevens kunnen ook nieuwe ontwikkelingen de kwaliteiten van ons erfgoed bedoeld of onbedoeld onder druk zetten. Soms is ons erfgoed "slechts" één van de vele zaken die aan de basis van een beslissing ligt. Vaak moet het erfgoed bijvoorbeeld concurreren met economische belangen. Verval van het erfgoed ligt in alle gevallen op de loer.

'Aan opzettelijke sloping is voortdurende verwaarlozing nauw verwant. Wat ginds de moker verricht, doet hier langzaam maar zeker de tand des tijds.'

(Victor de Stuers, grondlegger van de Nederlandse Monumentenzorg 1873)

3.2 CULTUREEL ERFGOED OP SCHOUWEN-DUIVELAND: WIE DOET WAT?

Gemeente Schouwen-Duiveland

De gemeente Schouwen-Duiveland zet zich op meerdere manieren in voor het erfgoed op het eiland. De belangrijkste taken en activiteiten anno 2012 zijn:

Visie ontwikkeling op het terrein van het erfgoed

Visie betekent het formuleren van ambities. Onze ambities ten aanzien van de toekomst van ons eiland zijn eind 2011 vastgelegd in de Strategische Visie "Tij van de Toekomst". De visie vormt het richtinggevend kader voor een duurzaam economische en sociaal evenwichtige toekomst van Schouwen-Duiveland. De doelen voor wonen, werken en verblijven zijn benoemd. De gemeente Schouwen-Duiveland zet in op het behouden en versterken van de eigenheid van Schouwen-Duiveland. Uitgangspunt van de visie is dat ons erfgoed een directe bijdrage levert aan de strategische uitgangspunten die wij in "Tij van de Toekomst"

hebben benoemd. Onze ambities op het gebied van Schouwen-Duiveland Vakantie-eiland en toonaangevende waterconomie hebben baat bij het behouden, beschermen en verbeteren van onze cultuurhistorische kwaliteiten.

Het Beleidsplan Archeologie biedt de gemeente Schouwen-Duiveland de doorkijk naar keuzes en uitgangspunten die nodig zijn voor een verantwoord archeologiebeleid: voor haar eigen burgers, voor uitvoerders binnen de eigen organisatie en voor belangstellenden en belanghebbenden van buiten de gemeente.

Bescherming en behoud van het erfgoed voortkomend uit de wettelijke taken

De gemeente voert wettelijk voorgeschreven taken uit op gebied van vergunningverlening en subsidieverstrekking. Deze taken liggen vast. Daarnaast heeft de gemeente eigen bevoegdheden zoals het aanwijzen van gemeentelijke monumenten. In de gemeentelijke bevoegdheden zit in tegenstelling tot de wettelijke taken bestuurlijke speelruimte. Los van de wettelijke en beleidsmatige taken en bevoegdheden is de gemeente ook nog eigenaar van diverse rijks- en gemeentelijke monumenten.

Investeren in het toegankelijk en beleefbaar maken van het erfgoed

Voorbeelden van actief beleid op het gebied van het beleefbaar en toegankelijk maken van het erfgoed zijn het Landschapsontwikkelingsplan (LOP) en de nota 'Schouwen-Duiveland kiest voor toerisme'. Het LOP zet actief in op het versterken van de cultuurhistorische waarden in het buitengebied en het beleefbaar maken van deze waarden. Onder het LOP lopen diverse concrete uitvoeringsprojecten zoals het in beeld brengen van haven De Staart te Sirjansland en de inventarisatie van waardevolle elementen in het buitengebied (in samenwerking met Vereniging Stad en Lande). Versterken van cultuurtoerisme heeft prioriteit in het kader van het toeristisch beleid. De gemeente levert een actieve bijdrage aan het organiseren van de jaarlijks terugkerende Open Monumentendag en keert eens in de twee jaar de Monumentenprijs uit.

Ondersteunen educatie en musea op het eiland

Het eiland bezit meerdere musea met een uitgebreide collectie over de geschiedenis en het erfgoed van het eiland. De gemeente subsidieert een aantal musea. Daarnaast draagt de gemeente bij aan de inzet een museaal cultuureducatief medewerker.

Gemeentearchief

Het gemeentearchief van Schouwen-Duiveland beheert de archieven en verzamelingen van het voormalige eiland. Het oudste stuk in het Zierikzeese stadsarchief dateert uit 1275. Naast dit archief beheert het gemeentearchief ook het stadsarchief van Brouwershaven en de archieven van de overige (voormalige) gemeenten en verschillende organisaties. Het archief bezit daarnaast stukken van particulieren. Het gemeentearchief fungeert als regionaal historisch centrum waar u met al uw vragen over het verre, nabije en zelfs heel recente verleden van het eiland terecht kan.

Europa

Beschermen, stimuleren diversiteit en concurrentievermogen.

In lijn met de economische strategie "Europa 2020" zet Europa in op **het stimuleren van het concurrentievermogen van de toeristische sector in Europa**. De bevordering van een **meer afwisselend toeristisch aanbod is één van de prioriteiten**. Inzet is het behouden en promoten van het gezamenlijke erfgoed van Europa. Het belangrijkste Europese culturele erfgoed bekendmaken en uitdragen. De integratie van "natuurlijk" erfgoed in toeristische strategieën wordt aangemoedigd. Daarnaast zet Europa zich in voor het beschermen van het archeologisch en architectonisch erfgoed (het verdrag van Malta is hiervan een voorbeeld). Dit ter bevordering van de eigenheid en diversiteit van de verschillende regio's. Dit onder het motto "*Samen in verscheidenheid*".

Rijksoverheid

Modernisering van de Monumentenzorg

De beleidsbrief Modernisering van de Monumentenzorg van het ministerie van OCW betekent een belangrijke koerswijziging voor het cultureel erfgoed, zowel voor het gebouwde erfgoed als voor de cultuurhistorie in ruimtelijke ordening. Het is een beweging van beperking naar ontwikkeling. MoMo richt zich op drie pijlers:

1. Cultuurhistorische belangen meewegen in de ruimtelijke ordening.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen moet vroeg in het proces rekening gehouden worden met cultuurhistorische waarden. Deze dienen vastgelegd te worden in de gemeentelijke bestemmingsplannen. De cultuurhistorie krijgt ook een stevige plek in de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Gemeenten moeten de cultuurhistorische waarden in een bestemmingsplangebied inventariseren, analyseren en daar conclusies aan verbinden die in het bestemmingsplan worden verankerd. Inwoners krijgen op deze wijze meer invloed omdat zij al in de planvoorbereiding hun visie kunnen geven op cultureel erfgoed.

2. Krachtiger en eenvoudiger regelgeving.

MoMo regelt dat de administratieve regeldruk voor monumenteneigenaren wordt beperkt. Zo zijn reguliere onderhoudswerkzaamheden en minimale wijzigingen niet langer vergunningsplichtig. Daarnaast vallen kleine wijzigingen niet langer onder de uitgebreide uniforme voorbereidingsprocedure van 26 weken, maar onder de reguliere procedure van 8 weken.

3. Bevorderen van herbestemming.

De derde pijler betreft het bevorderen van herbestemming van monumenten die hun functie zijn kwijtgeraakt of dreigen kwijt te raken (zoals industriële complexen, molens, kerken en boerderijen). Herbestemming van dergelijke complexen stimuleert het rijk door middel van een herbestemmingbudget, kennisbevordering en een financiële bijdrage voor het wind- en waterdicht houden tijdens de planvormingfase. Om de aandacht voor herbestemming vorm te geven heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in 2010 een Nationaal Programma Herbestemming in het leven geroepen.

Gebiedsgericht erfgoedbeleid

Gebiedsgerichte omgang met het erfgoed vergt dat de 'big picture' van karakteristieken wordt doorvertaald naar effectieve strategieën voor ontwikkeling en behoud. Dit kan door erfgoedopgaven te verbinden met opgaven uit andere sectoren en de economische, sociaal-culturele en ecologische kracht van het erfgoed beter uit te baten

(bron: Visie erfgoed en ruimte: Kiezen voor karakter)

De rijksoverheid gaat de zorg voor het cultureel erfgoed sterker verbinden met andere ruimtelijke vraagstukken en ontwikkelingen. Dit staat in de visie erfgoed en ruimte: Kiezen voor karakter. Samen met provincies, gemeenten, waterschappen en particuliere organisaties neemt het rijk initiatief om het cultuurhistorische karakter van Nederland op gebiedsniveau te behouden en te versterken. Het kabinet richt de eigen inzet van het rijk op een selectief aantal gebieden en ruimtelijke opgaven.

Het kabinet geeft met deze visie invulling aan zijn verantwoordelijkheid voor een goede omgang met het onroerend cultureel erfgoed van nationale betekenis, bij integrale ruimtelijke afwegingen. Zo verbindt het kabinet de zorg voor het cultureel erfgoed met andere ruimtelijke ontwikkelingsopgaven op het gebied van onder andere economie, veiligheid en duurzaamheid. Het kabinet verwacht dat de visie overheden, initiatiefnemers, eigenaren, ontwikkelaars en ruimtelijk ontwerpers er toe zal aanzetten om de waarde van het cultureel erfgoed als kans te zien bij de ontwikkeling van gebieden en het realiseren van economische en maatschappelijke doelen.

Het kabinet kiest voor de komende jaren vijf prioriteiten in zijn gebiedsgerichte erfgoedbeleid:

- Werelderfgoed: samenhang borgen, uitstraling vergroten.
- Eigenheid en veiligheid: zee, kust en rivieren.
- Herbestemming als (stedelijke) gebiedsopgave: focus op groei en krimp.
- Levend landschap: synergie tussen erfgoed, economie, ecologie.
- Wederopbouw: tonen van een tijdperk.

Provincie Zeeland

De provincie zet in haar beleid in op de volgende thema's:

Eigenheid van de provincie: "Zeeland land in Zee"

De provincie zet in haar nieuwe Omgevingsplan Zeeland 2012-2018 in op het optimaal benutten van de recreatieve en toeristische potentie die het kustgebied biedt (inclusief (water) sport, cultuur en zorg). Vanuit de ligging van het Zeeuwse land, met overal de zee dichtbij, zijn unieke kwaliteiten en ontwikkelingen ontstaan. Het benutten van die kwaliteiten en het toegankelijk maken daarvan krijgt invulling vanuit het idee dat Zeeland 'Land in Zee' is. Het Zeeuwse land is puur, mooi en divers.

Behoud, toegankelijkheid en gebiedsgerichte ontwikkeling

Zeeland telt meer dan 3.500 rijksmonumenten, honderden gemeentelijke monumenten en enkele tientallen beschermde dorps- en stadsgezichten. De Provincie Zeeland heeft geen monumenten aangewezen maar heeft wel cultuurhistorisch erfgoed opgetekend op een waardenkaart: de CHS (Cultuurhistorische Hoofdstructuur) Zeeland. De provincie zet nadrukkelijk in op gebiedsgericht beleid, op basis van de cultuurhistorische kenmerken (DNA's) die voor de gebieden in Zeeland zijn bepaald.

Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland SCEZ (Zeeland) is provinciaal aanspreekpunt en kenniscentrum voor het erfgoed in Zeeland. In dialoog met de maatschappij wordt erfgoed geduid en erfgoed beleefbaar

gemaakt. SCEZ beschikt over kennis, die zij inzet om publieksgericht te informeren, te adviseren en te ondersteunen. De werkzaamheden staan ten dienste van het duurzame behoud en de duurzame ontwikkeling van het erfgoed in al zijn verschijningsvormen.

De Provincie Zeeland voert een actief beleid op het terrein van het cultureel erfgoed in brede zin. In het programma erfgoed toegankelijk richt zich op zowel het behoud, het beheer en de ontsluiting van het materieel cultureel erfgoed zoals monumenten, archeologie, cultuurlandschap en erfgoedcollecties.

Samenwerking en kennisoverdracht

In Zeeuwse Ankers gaan erfgoed- en culturele organisaties de komende jaren samenwerken aan kennisoverdracht, cultuurparticipatie, cultuurtoerisme, sociale cohesie en behoud door ontwikkeling. Erfgoed wordt nadrukkelijk in de omgeving geplaatst, met landschappen, monumenten en musea als betekenisvolle ankerplaatsen. Motto van Zeeuwse Ankers is: toekomst voor het verleden.

Organisaties en particulieren

Veel organisaties houden zich actief bezig met het behouden, beleven en benutten van erfgoed in het algemeen. Velen ook met *ons* erfgoed. Onderstaand worden die organisaties genoemd waar wij frequent contact mee onderhouden en/of regelmatig mee samenwerken. De opsomming is niet limitatief en is mede bedoeld om het brede spectrum aan spelers op het gebied van cultuurhistorisch erfgoed in beeld te brengen.

Stichting Renesse

De Stichting Renesse is een organisatie die met de opbrengsten uit haar commerciële exploitaties en haar beleggingen 'goede doelen' op Schouwen-Duiveland ondersteunt. De Stichting Renesse bezit gronden en gebouwen waaronder veel monumenten. De Stichting financiert haar activiteiten met de opbrengsten van deze beleggingen.

Stichting Monumenten Schouwen-Duiveland

De Stichting Monumenten Schouwen-Duiveland heeft tot doel het verkrijgen en in stand houden van monumenten in de gemeente Schouwen-Duiveland. De stichting verricht daartoe alle handelingen die voor dit doel bevorderlijk zijn. Daaronder valt derhalve het verkrijgen, het vervreemden en het bewaren van registergoederen. Onder andere de Plompetoren en stadhuis in Brouwershaven zijn eigendom van de Stichting.

Vereniging Stad en Lande van Schouwen-Duiveland

Vereniging Stad en Lande van Schouwen-Duiveland, is een onafhankelijke heemkundige vereniging (1939). De vereniging telt 800 leden, die niet allemaal op het eiland wonen. De Commissie Monumenten stelt zich ten doel de bestaande Rijks- en Gemeentelijke monumenten te inventariseren en de (bouw)geschiedenis te bestuderen. De doelstellingen van Stad en Lande zijn:

- Bevorderen en behoud van de stedelijke en landschappelijke schoonheid op het voormalige eiland Schouwen-Duiveland.
- Bevorderen van de kennis van dit gebied.
- Bestudering van de levensomstandigheden, gewoonten en gebruiken van de mensen die op Schouwen-Duiveland wonen of woonden.

De Boerderijstichting Zeeland

De Boerderijstichting Zeeland (BSZ) is een vrijwilligersorganisatie die zich bezighoudt met de toekomst van de Zeeuwse boerderijen en instandhouding van de karakteristieke bebouwing. Naast behoud en

instandhouding van waardevolle elementen en gebouwen is een goede inpassing gewenst bij uitbreiding of (vervangende) nieuwbouw op het erf. Zo blijven de Zeeuwse erven een waardevol en goed geïntegreerd onderdeel van ons Zeeuwse land.

De Boerderijstichting Zeeland (BSZ) stelt zich het volgende ten doel:

- Het behoud van de karakteristieke verschijningsvorm van de Zeeuwse boerderijen, hun erven en aanverwante gebouwen, mede in relatie tot het omliggende landschap.
- Het zoeken naar de mogelijkheden de boerderijen als agrarische bedrijfsgebouwen te laten functioneren.
- Het zoeken naar verantwoorde mogelijkheden van herbestemming van die bedrijfsgebouwen.
- Het bevorderen van een goede streekeigen agrarische bouwstijl.

Stichting Landschapsbeheer Zeeland

Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) richt zich met name op de kleine landschapselementen. Het gaat daarbij om juist dié elementen die van oudsher te vinden waren op en rond de boerderijen zoals knotwilgen langs een sloot, boomgaarden vol met hoogstamfruitbomen, stekelige heggen met meidoorns of veedrinkputten met mooi, helder en zoet water.

Maar het gaat niet alleen om deze ‘groene’ elementen. Ook allerlei kleine cultuurhistorische elementen hebben de aandacht van SLZ zoals damhekken langs de oprijlanen, makelaars op de nok van de schuur een varkenskot of de bakkeet.

Het gaat niet alleen om behoud van bestaande elementen. Er wordt ook gewerkt aan vernieuwing. Jonge bomen en struiken worden ingeplant. Nieuwe heggen verschijnen, soms zelfs met een nieuw wandelpad erlangs. Waar eens kaal akkerland was, ontstaat nu nieuwe natuur. Al deze elementen maken ons landschap tot wat het is: streekeigen en herkenbaar. Ze herbergen echter ook belangrijke natuurwaarden. In de veedrinkput woont de zeldzame kamsalamander. In de boerenschuur nestelt de kerkuil en onder het overstek van het huis nestelen zwaluwen. SLZ zet voor deze soorten speciale projecten op.

Particulieren

Oude monumentale woningen zijn ondanks de ouderdom en zorg die dit meebrengt geliefd. Veel monumenten zijn in particuliere handen. Eigenaren van monumentale panden dragen een belangrijke verantwoordelijkheid bij het in stand houden van de monumenten.

Cultuurfondsen

In Nederland zijn meerdere cultuurfondsen opgericht met onder andere het doel een bijdrage te leveren aan het in standhouden van het cultuurhistorisch erfgoed. De fondsen voorzien in het leveren van financiële bijdragen voor projecten of het verschaffen van goedkope leningen. Voorbeelden van fondsen zijn Het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Bouwfonds Cultuurfonds.

Het *Prins Bernhard Cultuurfonds* ondersteunt projecten op het gebied van cultuur en natuurbehoud in Nederland. Stichtingen en verenigingen en – in bijzondere gevallen – personen kunnen een verzoek indienen voor financiële ondersteuning. Fonds 1818 wil een helpende hand bieden om dit verval tegen te gaan en de monumenten een tweede leven te geven. Daarvoor is in samenwerking met het Prins Bernhard Cultuurfonds en Nationaal Restauratiefonds het MonumentenFonds 1818 in het leven geroepen. Vanuit het MonumentenFonds worden laagrenderende leningen verstrekt ten behoeve van verbouwingen, renovatie en restauratie van gemeentelijke monumenten en monumentale kerken.

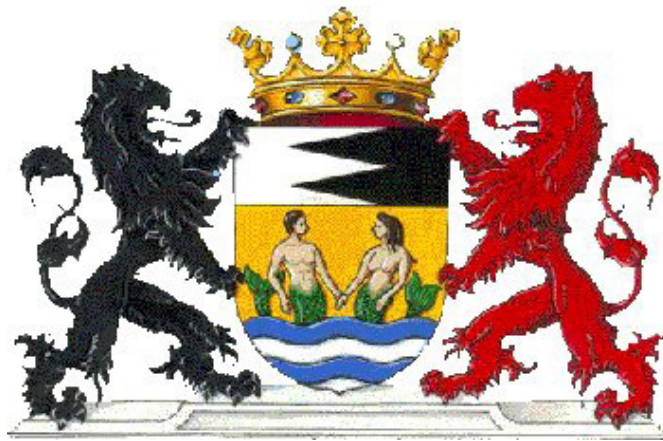
Bouwfonds Cultuurfonds is in 1988 opgericht op initiatief van Bouwfonds en haar toenmalige aandeelhouders, de Nederlandse gemeenten. In ruim 20 jaar heeft het Bouwfonds meer dan 1000 kunst- en cultuurprojecten ondersteund. Van kleinschalige initiatieven als boerenlandhekken tot kunst in openbare ruimtes en prestigieuze projecten als de renovatie van het Stedelijk Museum in Amsterdam. Kunst- en cultuursponsoring is een bewuste keuze van Bouwfonds Ontwikkeling. Via het Cultuurfonds worden objecten en initiatieven ondersteund die bijdragen aan de kwaliteit en beleving van de openbare ruimte.

De schatkamer van Schouwen-Duiveland: Behouden... Beleven, Benutten

4

Schouwen-Duiveland is trots op haar rijke geschiedenis. We koesteren de honderden monumenten als getuigen van deze geschiedenis en ons landschap met veel historische kenmerken. Het erfgoed geeft karakter en identiteit aan onze leefomgeving. Bovendien geeft het herkenning voor bewoners en verrast het bezoekers. De geschiedenis en het grote aantal monumenten maken Schouwen-Duiveland aantrekkelijk als woon-, werk- en vakantie-eiland. Ons erfgoed is een fundament om op te bouwen. De gemeente Schouwen-Duiveland zet in op het behouden, het beleven en het benutten van haar Cultuur-Historisch Erfgoed.

DE INZET: DE SCHATKAMER VAN SCHOUWEN-DUIVELAND BEHOUDEN... BELEVEN, BENUTTEN

1. Behouden: behoud van al het erfgoed dat als waardevol en belangrijk voor de samenleving geacht wordt (Archeologie, cultuurlandschap, beschermde monumenten, stads- en dorpsgezichten). Behoud gaat in deze nota hand in hand met ontwikkeling. Cultureel erfgoed kan ook een belangrijke inspiratiebron zijn voor het verbinden van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen aan de vorm en geschiedenis van de bestaande omgeving. Ruimtelijke kwaliteit en identiteit wordt hiermee verder versterkt. Behoud is een randvoorwaarde om te kunnen beleven en benutten.
2. Beleven, benutten: door het beleven en benutten van ons erfgoed komt onze geschiedenis tot leven. Beleven en benutten is dan ook een meer actieve vorm van omgaan met onze monumenten, cultuurlandschappen en verhalen. Het zien en beleven van erfgoed maakt dat burgers en bezoekers ons eiland nog meer gaan waarderen. Maar erfgoed zien is goed (leren) kijken. De gemeente kan burgers en bezoekers hierbij helpen. Door erfgoed, in de meest brede zin van het woord, meer onder de aandacht te brengen en beter toegankelijk te maken. Hierdoor kan een groter of juist een specifiek publiek bereikt worden

Ons erfgoed maakt Schouwen-Duiveland uniek en aantrekkelijk. Wij dragen deze kwaliteiten nog onvoldoende uit en benutten deze onvoldoende. Wij gaan hier werk van maken door onze kwaliteiten meer consequent uit te dragen via marketing en promotie. Dit met het uiteindelijke doel ons eiland nog meer op de kaart te zetten als bijzondere plek om te wonen, werken en verblijven.

Met deze ambitie geven wij invulling aan onze ambities voortkomend onze strategische visie “Tij van de Toekomst”. Dit met het doel een sociaal, ruimtelijk en economisch vitaal Schouwen-Duiveland. Volgens de twee sporen BEHOUDEN en BELEVEN, BENUTTEN geven we ons beleid nader vorm (zie “4.1 Behoud van ons erfgoed” op pagina 26 en “4.2 Ons erfgoed beleven en benutten” op pagina 28).

De gemeente Schouwen-Duiveland zet met het erfgoedbeleid 2012-2018 verder in op:

- Het aanbrengen van focus in wat we (vooral) willen behouden ... beleven en benutten
- Connectie in plaats van Collectie
- Samenwerking
- Haalbaar en betaalbaar

WE BRENGEN FOCUS AAN

Onze middelen (tijd, geld) zijn beperkt. Onze voorkeuren zijn duidelijk. Daarom brengen we focus aan in die zaken die wij willen behouden, beleven en benutten. We kiezen mede op basis van de resultaten van ons “vooroverleg” vooral voor het investeren in de volgende thema’s;

- water, door tijd en ruimte heen
- de Iconen van het eiland, de bakens van veiligheid en vertrouwen
- de verhalen achter het erfgoed
- het door water gevormde cultuurlandschap en de verborgen schatten
- mijlpalen in de tijd: de late Middeleeuwen (15e eeuw) en de watersnoodramp
- de Atlantikwall
- typisch Schouwen-Duivelandse gebruiken en tradities

INTEGRALE VERBINDINGEN EN SAMENHANG “VAN COLLECTIE NAAR CONNECTIE”

Wij hanteren in onze nota het brede begrip over cultureel erfgoed. We verbinden het materiële en immateriële. De samenhang tussen materieel en immaterieel erfgoed betreft het bodemarchief (archeologie), de sporen van menselijk handelen in het landschap (historische geografie) en de gebouwde omgeving (bouw-/kunsthistorie) en de samenhang daarmee in verhalen, gebruiken en gewoonten. Vanuit de stevige basis die wij al hebben, gaan we vastberaden verder op weg naar het nog beter uitdragen en benutten van onze kwaliteiten.

In navolging van het Rijksbeleid verbindt onze gemeente de zorg voor het cultureel erfgoed met andere ruimtelijke ontwikkelingsopgaven op het gebied van o.a. economie, veiligheid en duurzaamheid. Dit onder het motto “van collectie naar connectie”. We zien ons cultureel erfgoed als kans bij de ontwikkelingen en het realiseren van economische en maatschappelijke doelen. Ons cultureel erfgoed is geen stoffige verzameling historische elementen maar leeft en wordt beleefd. Voor een verbindingsstrategie van erfgoedopgaven met andere maatschappelijke belangen en opgaven, biedt de trits people-planet-profit een goed kader. Het maakt duidelijk dat voor een duurzame gebiedsgerichte omgang met erfgoed versterkte aandacht voor de economische, sociaal-culturele en ecologische aspecten onmisbaar is. We verbinden ons erfgoed met de verhalen en de ontwikkelingen. Dat betekent een ander manier van kijken en een ander manier van omgaan met het erfgoed. Dit verlangt een reikwijdte die verder gaat dan onze wettelijke taken en bevoegdheden. Collectie blijft overigens altijd de basis voor ons erfgoed beleid. Immers zonder collectie geen connectie. Behoud, beleven en benutten gaan hand in hand.

1. Profit: investeer in waardecreatie

Al het cultureel erfgoed is ooit vervaardigd omdat men het van waarde vond. Dat kon zijn om heel verschillende redenen: van brood op de plank en een dak boven het hoofd tot puur ceremoniële functionaliteit en het verrijken van het leven met schoonheid. Ook de toekomst van het erfgoed ligt in het creëren van waarde. Zonder waardecreatie is er geen duurzame grondslag voor instandhouding en laten we bovendien kansen liggen om het economische profijt van dit 'goud in onze handen' te vergroten. Voor gebiedsontwikkeling betekent dit dat het niet alleen gaat om het sparen van waarden, maar ook om het investeren in nieuwe vormen van waardering. Door de verbinding te zoeken met nieuwe publieke en private functies. En door veel beter te laten zien wat voor een prachtigs we in huis hebben. Het gaat om het verbinden van erfgoedopgaven aan andere ontwikkelings- en investeringsopgaven. Om het vergroten van de kans op positieve effecten op (regionale) ontwikkelkracht en doelmatige besteding van (publieke) middelen.

2. People: geef ruimte aan burgers

Erfgoed is van iedereen. De omgang ermee in stedelijke en landschappelijke transformatieprocessen kan daarom nooit volledig door overheden en experts worden bepaald. Publiek belang en waardetoekenning bestaan altijd naast particuliere belangen en betekenissen. Dit betekent voor de overheid twee dingen. In de eerste plaats dat in het integrale ruimtelijke afwegingsproces alle relevante belangen en opinies tot hun recht komen. Dit vraagt om transparante procedures, goed gemotiveerde besluiten en het actief betrekken van burgers bij de afweging van belangen. In de tweede plaats vraagt dit van overheden terughoudendheid bij het van bovenaf poneren van waarden. Een levende cultuur is gebaat bij waardedebatten, smaaktwisten en ruimte voor eigen interpretatie. Het benoemen (of juist onbenoemd laten) van culturele betekenissen is het gezamenlijk domein van burgers, bedrijven, belangengroepen en overheden, dat geen van deze partijen zich kan toe-eigenen.

3. Planet: benut en beïnvloed duurzaamheidopgaven

De zorg voor cultureel erfgoed is een duurzaamheidvraagstuk. Zij maakt deel uit van onze ambitie om een leefbare planeet na te laten voor toekomstige generaties. Erfgoedopgaven worden echter nog niet vanzelfsprekend met andere duurzaamheidopgaven verbonden. Daarmee blijven kansen liggen om de betekenis van cultuurhistorie voor biodiversiteits-, klimaat-, energie- en wateropgaven te vergroten. En vice versa. Natuurontwikkeling, waterbeheer, energietransitie en erfgoedzorg zijn zeker niet altijd parallelle belangen. Maar het kan veel opleveren als de betrokken sectoren de mogelijke synergie tussen hun belangen centraal stellen. De wenselijkheid van geleidelijke, doordachte ruimtelijke veranderingen en een duurzame economische basis onder het beheer, kan daarbij een verbindend perspectief vormen.

Bron: kiezen voor karakter ministerie Cultuur, Onderwijs en Wetenschap

SAMENWERKING MET PARTNERS

Ons rijke verleden speelt een rol in de beleving maar kan ook steeds weer opnieuw als inspiratiebron dienen. Het is daarom belangrijk dat we de kansen zoeken en benutten om onze kwaliteiten te koesteren en uit te dragen en bij nieuwe ontwikkelingen te betrekken. Ons beleid is dan ook vooral proactief en gericht op samenwerking. We kiezen ook hier voor connectie in de vorm het aangaan van waardevolle allianties. In dit geval met de in hoofdstuk 3 benoemde en ook andere partners.

Samenhang en samenwerking zijn sleutelwoorden van onze integrale erfgoednota. De gemeente Schouwen-Duiveland is zeker niet de enige partij in de gemeente die zich inzet voor behoud van het erfgoed. Er gebeurt veel op het terrein van erfgoed door zowel de gemeente als ook andere partijen. Allereerst noemen wij hier de monumenteneigenaren die zich verantwoordelijk stellen voor het

Allereerst noemen wij hier de monumenteneigenaren die zich verantwoordelijk stellen voor het onderhoud en de restauratie van hun eigendom. Daarnaast zijn er veel instanties en particulieren en organisaties die kennis hebben van het erfgoed op Schouwen-Duiveland en zich richten op het behoud en uitdragen ervan. Het is dan ook belangrijk om de maatschappelijke partijen die zich inzetten voor het erfgoed bij het beleid te betrekken. Wij willen dit integrale erfgoedbeleid oppakken samen met hen die zich verantwoordelijk voelen voor het behoud en de versterking van de kwaliteiten van ons mooie eiland. Kennisuitwisseling is een belangrijk thema.

Europa, Rijk en provincie zien wij als belangrijke partners. Waar mogelijk gaan wij de samenwerking aan met het doel het succesvol behouden, beleven en benutten van ons cultureel erfgoed. Actief zetten wij in op het aansluiting zoeken op lopende subsidie en investeringsprogramma's die passen binnen onze ambities.

WE GAAN UIT VAN EEN HAALBAAR EN BETAALBAAR BELEID

Het onderwerp erfgoed leent zich voor vele ideeën en grote ambities. Luchtkastelen liggen op de loer. Visie en ambitie blijven niet meer dan een wenkend perspectief als niet tegelijkertijd wordt gekeken naar de haalbaarheid ervan. We zetten daarom in op haalbare en realistische ambities, creativiteit en slimme constructies. Het uitvoeren van het erfgoedbeleid gaat uiteraard niet vanzelf, daarvoor zijn geld en mensen en partners nodig.

4.1 BEHOUD VAN ONS ERFGOED

Hier gaan we in op welke acties onze gemeente onderneemt om ons waardevolle erfgoed voor de toekomst te behouden.

Achtereenvolgens gaan we in op:

- de wettelijke bescherming van monumenten
- gemeentelijke monumenten
- erfgoed in bestemmingsplannen
- herbestemming van monumenten
- gemeentelijk molenbezit
- subsidiëring

Wettelijke bescherming

De eigenaren van monumenten hebben een belangrijke verantwoordelijkheid, namelijk de verantwoordelijkheid het erfgoed waarvan ze eigenaar zijn te behouden voor het nageslacht. De verantwoordelijkheid voor een monument is geen geringe opgave en het is de grote verdienste van monumenteneigenaren dat zoveel cultureel erfgoed op ons eiland behouden is gebleven. De gemeente heeft de wettelijke taak toe te zien op de invulling van deze verantwoordelijkheid. Voor het verbouwen of (ingrijpend) wijzigen van een rijksmonument is een omgevingsvergunning vereist. Deze vergunning is voor de gemeente het instrument om te toetsen of de eigenaar bij de verbouw of verandering van zijn monument cultuurhistorische waarden voldoende in acht neemt. De gemeente ziet het als haar taak het proces van vergunningverlening zo efficiënt en klantvriendelijk mogelijk te laten verlopen.

De vergunningverlening is vereenvoudigd. Per 1 januari 2012 geldt voor minder ingrijpende wijzigingen aan rijksmonumenten de reguliere procedure van acht weken in plaats van de uitgebreide procedure van zesentwintig weken. Voor kleinere onderhoudswerkzaamheden aan rijksmonumenten is helemaal geen vergunning meer nodig.

Bij de invulling van deze wettelijke taak handelen we vanuit de overtuiging dat monumenteneigenaren het beste voor hebben met cultureel erfgoed. Daarom vinden we het belangrijk om naast toetsen ook te helpen met tips en adviezen. Dit krijgt vorm doordat we in een vroeg stadium van het bouwplan, in een zogenoemd vooroverleg, de initiatiefnemer te ondersteunen om tot een goede aanvraag te komen. Verder helpt de commissie ruimtelijke kwaliteit (voorheen welstand en monumentencommissie) initiatiefnemers met deskundige adviezen te komen tot een kwalitatief goed plan. Ook worden ingrijpende plannen bij rijksmonumenten in het vooroverlegstadium besproken met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) om te komen tot een haalbaar plan.

Gemeentelijke monumenten

Naast rijksmonumenten kent onze gemeente verschillende gemeentelijke monumenten. Op de lijst met gemeentelijke monumenten staan gebouwen die weliswaar niet uniek genoeg zijn om te kwalificeren als rijksmonument maar wel van cultuurhistorische waarde voor onze gemeente zijn. Gemeentelijke monumenten worden met een vergunningstelsel, vastgelegd in de gemeentelijke erfgoedverordening, beschermd. De mate van bescherming ligt op een lager niveau dan de bescherming van rijksmonumenten. Gemeentelijke monumenten komen niet in aanmerking voor een vanwege de gemeente verstrekte subsidie zoals rijksmonumenten. De eigenaren van gemeentelijke monumenten kunnen wel een beroep doen op fondsen als het Prins Bernhard cultuurfonds en het Nationaal Restauratie fonds.

We vinden het belangrijk beeldbepalende gebouwen te behouden. Deze verantwoordelijkheid ligt primair bij de eigenaren van deze panden. Als gemeente spelen we hierbij een ondersteunende en zo nodig toetsende rol. Wat betreft gemeentelijke monumenten liggen er drie onderzoeksvragen: Zijn alle op de gemeentelijke monumentenlijst opgenomen monumenten inderdaad beschermingswaardig? Is het huidige vergunningstelsel het meest effectieve instrument (koppeling monumentenlijst en vergunningstelsel)? Wat zijn de mogelijkheden om de eigenaren van gemeentelijke monumenten extra te faciliteren?

Erfgoed in bestemmingsplannen

Met ingang van 1 januari 2012 leggen we in nieuw op te stellen bestemmingsplannen vast hoe de gemeente rekening houdt met cultuurhistorische waarden. Daarmee voldoen we aan een wettelijke verplichting. Concreet houdt dit in dat we bij het maken van een bestemmingsplan inventariseren welk cultuurhistorisch erfgoed aanwezig is. Vervolgens maken we in het bestemmingsplan de ruimtelijke afweging hoe we met dit cultuurhistorisch erfgoed omgaan in het licht van andere initiatieven en ruimtelijke claims. Het begrip cultuurhistorisch erfgoed moet hier overigens breed worden uitgelegd. Het gaat niet alleen om monumenten (gebouwen) maar over alle cultuurhistorische waarden, bijvoorbeeld bijzondere elementen in het landschap zoals weelen en terpen. Het eerste plan waarmee we cultuurhistorische waarden op deze manier meenemen is het bestemmingsplan Schuddebeurs.

De overige bestemmingsplannen volgen in de komende actualisatie.

Erfgoed in ruimtelijke plannen

In ruimtelijke plannen en herontwikkelingsopgaven wordt nadrukkelijk stilgestaan bij de cultuurhistorische waarden van het plangebied. Deze waarden worden consequent geïnventariseerd en betrokken bij het (her)ontwikkelingsproces. Cultuurhistorie dient als bron van inspiratie.

Herbestemming van monumenten

Het behoud van monumenten is een kostbare zaak. Om het behoud ook voor de toekomst betaalbaar te laten zijn kan het noodzakelijk zijn dat een monumentaal pand een andere bestemming krijgt. Wanneer de oorspronkelijke exploitatie van monumenten te weinig oplevert om in behoud te voorzien denken we als gemeente positief mee over herbestemming.

De mogelijkheden voor herbestemming zijn vanzelfsprekend afhankelijk van de concrete situatie. In het algemeen stellen we vast dat 'horeca', 'hotel / pension', 'detailhandel' en 'wonen' een alternatieve bestemming kunnen zijn voor monumenten, maar we stellen ons ook graag open voor alternatieven.

We vinden het belangrijk het positief meedenken concreet vorm te geven. Dit betekent dat we initiatiefnemers voor de herbestemming van een monumentenpand geen leges in rekening brengen voor de beoordeling van een principeverzoek en de gemeentelijke plankosten voor de ruimtelijke procedure. Deze faciliteit geven we nog concreet nader vorm.

Gemeentelijk molenbezit

De gemeente Schouwen-Duiveland heeft de eigendom van zeven molens welke de status van rijksmonument hebben. Deze molens maken deel uit van ons cultuurhistorisch erfgoed. Veel van die molens zijn in het weekend in bedrijf en toegankelijk. Beheer en onderhoud wordt door vrijwilligers gedaan. We willen de molens graag behouden. We onderzoeken de mogelijkheden de exploitatie van de gemeentelijke molens beter te organiseren. We denken hierbij aan het onderbrengen van de molens in een stichting.

Subsidiëring

Het behouden van een monument is een grote verantwoordelijkheid en een financiële opgave. Subsidie is een middel om plannen voor restauratie haalbaar te krijgen of aantrekkelijker te maken, soms ook net iets extra's te bereiken. Er zijn verschillende subsidiemogelijkheden maar we zien ook dat het voor eigenaren van monumenten niet altijd even eenvoudig is deze aan te boren. We zien het als een rol van de gemeente hierin meer te faciliteren door initiatiefnemers te informeren en zo nodig te helpen met het doen van een aanvraag. Daarnaast werken we een voorstel uit voor het creëren van een lokaal fonds waarop de eigenaren van monumenten een beroep kunnen doen voor een lening tegen zeer gereduceerde rentelasten (een zogenaamd revolving fund). Hiervoor zoeken we de samenwerking met het Nationaal Restauratie Fonds en de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland

4.2 ONS ERFGOED BELEVEN EN BENUTTEN

In deze paragraaf wordt aangegeven welke acties onze gemeente onderneemt om ons erfgoed in de toekomst beter te beleven en te benutten.

Achtereenvolgens gaan we in op:

- educatie
- versterking van het toeristisch-recreatief product
- versterking samenwerking
- aanlichten van monumenten
- toegankelijke informatie
- profilering
- gerichte producten

Educatie

Het gemeentelijk archief, en de musea spelen een belangrijke verantwoordelijkheid en rol bij het uitdragen en benutten van het materiële en immateriële culturele erfgoed. Met de kennis en inzet van vele vrijwilligers maken zij hun culturele erfgoed collecties toegankelijk voor een breed publiek. Om de kwaliteiten en identiteit te benadrukken is het dus van belang de accenten van de geschiedenis van Schouwen-Duiveland speciale aandacht te geven. Bijzondere verhalen van Schouwen-Duiveland gaan over het leven met het water, de verdronken dorpen en de zeemeermin van Westenschouwen. De nieuwe media maken het mogelijk om op bijzondere manieren de verhalen te vertellen. Zogenaamde Q-maps en specifieke applicaties (apps) voor de smartphone, zoals de QR-code (zoals de Zeeland App) en Layar bieden uitgelezen kansen om, naast bijvoorbeeld toepassing op landschappelijke monumenten en vitrines in musea, ook eigenaren en huurders van monumenten te inspireren het verhaal van hun monument te presenteren en de beleving van het erfgoed een nieuwe dimensie te geven.

De gemeente stelt via het subsidiebeleid middelen ter beschikking aan een vijftal musea met het doel collecties van cultureel erfgoed uit de gemeente voor een breed publiek laagdrempelig toegankelijk te maken. Daarnaast blijft de gemeente de musea ondersteunen door de financiering van een museaal cultuureducatief medewerker. Deze laatste heeft tot doel om naast de ondersteuning aan de musea in hun educatieve taken, de musea te verbinden met toeristisch-recreatieve producten en arrangementen.

Versterking van het toeristisch-recreatief product

Cultureel erfgoed is belangrijk voor de aantrekkelijkheid van de woonomgeving en van belang bij de vestigingskeuze. Cultureel erfgoed in relatie tot recreatie en toerisme is een erkende factor voor economische groei. Het Kenniscentrum Kusttoerisme constateert een landelijke trend naar meer authenticiteit en identiteitsbeleving. Als gemeente willen wij daar op in spelen en onze cultuurhistorische kwaliteiten nog beter accentueren. Een belangrijke rol is hier weggelegd door de VVV Schouwen-Duiveland. Zij kunnen de kwaliteiten vorm geven door het aanbieden van arrangementen waarbij zowel het materieel als immaterieel erfgoed een belangrijke (belevings)rol spelen. Juist de koppeling tussen deze twee vormen van erfgoedbeleving bieden vele mogelijkheden om ook andere kwaliteiten te koppelen aan het cultuurhistorisch erfgoed. Resultaat moet zijn dat cultureel erfgoed een recreatieve belevingservaring wordt. Van belang is dat het VVV zich hierin niet solitair opstelt, maar juist de verbinding aangaat met actoren die actief zijn op het gebied van de cultuurhistorie. Vanuit de VVV is een cultuureducatief medewerker actief, die naast het ontwikkelen van museale educatieve programma's ten behoeve van het onderwijs, ook cultuurhistorische programma's/projecten ontwikkelt ten behoeve van inwoners en toeristen. Het initiatief sluit aan op de ambities uit de strategische visie "Tij van de Toekomst".

Cultuurhistorie is ook een belangrijk element in onze Toeristische Hoofdstructuur (THS) zoals benoemd in de visie. Bij de uitwerking van de THS besteden we aandacht aan het beter verbinden van recreatieve elementen op ons eiland en het vormgeven van nieuwe en aantrekkelijke product-marktcombinaties.

Versterking samenwerking

Al jaren is het platform musea Schouwen-Duiveland actief. In het platform werkt een aantal musea samen. Zij stemmen thema's en educatie af, wisselen kennis en ervaring uit, treden gemeenschappelijk naar buiten onder andere via de website van de VVV Schouwen-Duiveland. Deze samenwerking heeft afgelopen jaar verdere vorm gekregen door de omvorming van het platform in een vereniging. Naast de musea zijn er echter veel meer organisaties actief op het terrein van het materiële en immateriële cultureel erfgoed. Denk daarbij onder meer aan de Vereniging Stad en Lande, de Straô-comité's, de Arke, de onlangs opgerichte Rederijders, vrijwilligers jaarlijkse Monumentendag. Om het de verbinding tussen recreatie/toerisme en cultuurhistorie te verstevigen zien wij meerwaarde in de oprichting van een platform cultuurhistorisch erfgoed, met een brede vertegenwoordiging van cultuurhistorische organisaties gezamenlijk met de VVV Schouwen-Duiveland. Wij nemen het initiatief voor het oprichten van dit platform en faciliteren het (vergaderruimte, ambtelijke ondersteuning).

Aanlichten van monumenten

Verlichtingsinstallaties zijn een goed middel om cultuurhistorische kwaliteiten en de belevingswaarde van monumenten in de gebouwde omgeving letterlijk voor het voetlicht te brengen. De huidige verlichtingsinstallaties zijn verouderd, vragen veel energie en zijn daarmee milieuvriendelijk. Het gemeentelijke beleid zet naast aandacht voor cultuurhistorische waarden ook sterk in duurzaamheid en energiebesparing. Dit betekent dat wij ons in het belichten van monumenten richten op een aantal locaties die eigendom zijn van de gemeente. Voor Zierikzee betekent dat wij het poortencomplex, de molens en het Stadhuismuseum aanlichten. Het aanlichten van particuliere monumenten laten wij aan het particulier initiatief over. Voor wat betreft de Sint Lievemonestoren plegen wij overleg met de eigenaar (de Rijksgebouwendienst). In de kernen richten wij ons op de gemeentelijke monumentale torens. Bij noodzakelijke vervangingen van de huidige belichting zullen wij in overleg met de dorps- en stadsraden inzetten op nieuwe vormen en technieken van uitlichten (led) mede met aandacht voor energieverbruik en duurzaamheid.

Kennis delen en aansluiten bij kennisnetwerken

Wij willen met onze doelstellingen werken aan de versterking van onze identiteit en zo het cultureel erfgoed profijtelijk maken. We willen het erfgoedbeleid kenbaar maken aan burgers en bedrijven, maar deze ook binnen de gemeentelijke organisatie versterken. Wij willen werken aan een goede relatie met monumenteneigenaren, bedrijven, publiek en erfgoedverenigingen en –organisaties, architecten, aannemers, hoveniers, makelaars, historische verenigingen, bezoekers, toeristen en andere geïnteresseerden. Het delen van kennis over cultureel erfgoed (zowel intern als extern) is voor het behoud en de ontwikkeling van historisch erfgoed van groot belang. Eigenaren en belanghebbenden worden dan ook waar mogelijk betrokken bij ons beleid om het voor hen aantrekkelijk te maken hun monumentale bezit in goede staat te houden.

Toegankelijke informatie

Onze website is een belangrijke informatiebron en communicatiemiddel. Naast aandacht voor actueel nieuws en ontwikkelingen op het gebied van erfgoed kan de website worden benut als informatiebron en portal voor monumenteninformatie. Wij zorgen voor adequate informatie en activiteiten via ons gemeente archief. Wij gaan de website uitbreiden met toegankelijke informatie over de procedures van vergunning- en subsidieaanvragen en verlevendigen met actuele voorbeelden. Zo kunnen bijvoorbeeld

monumenteneigenaren betrokken worden bij de invulling door hen te laten vertellen over de ervaring van een eigen restauratie of onderhoud. Het gevolg is een regelmatige uitwisseling van kennis en gegevens tussen gemeente en monumenteigenaren en versterking van het contact.

Uit de enquête van de gemeente onder eigenaren van monumenten blijkt dat de helft van de monumenteneigenaren niet precies weet welke gevolgen het heeft om een monument in eigendom te hebben. De Rijksdienst verstrekt al handreikingen voor eigenaren.

Profilering

Met de kennis en de wetenschap van onze rijkdom, kan het versterken van het imago niet achterblijven. Schouwen-Duiveland is bescheiden. Die bescheidenheid siert het eiland. Bekend is dat Schouwen-Duiveland een eiland is met een hoge mate van ondernemerschap en zelfredzaamheid. Op de borstklopperij behoort daar niet bepaald bij. Toch is het jammer dat daardoor de gemeente weinig erkenning krijgt. Dat het een Top 10 Monumentengemeenten van Nederland is weet in den lande bijna niemand, zelfs de meeste van de andere negen van de Top 10 niet.

Onze geschiedenis geeft voldoende legitimatie om onze kwaliteiten en “verborgen trots” met verve uit te dragen. In aansluiting op onze uitvoeringsprogramma’s zoeken wij de actieve samenwerking op met externe partijen, zoals de historische verenigingen, Stichting Renesse, de VVV, de woningcorporatie en anderen. Dit sluit aan bij de positionering in onze strategische visie “Tij van de Toekomst”, namelijk: Toonaangevend en veelzijdig in water en veelzijdig vakantie-eiland. Cultuurhistorie valt dan onder de veelzijdigheid van het eiland. De bedoeling is de kwaliteiten van Schouwen-Duiveland beter te profileren als cultuurhistorisch eiland, als parel aan de Oosterschelde. Het is ons voornemen uit te dragen welke kwaliteiten wij voor de vitaliteit van ons eiland willen behouden, versterken en benutten. Uitgerkend imagoverbetering heeft een gunstig effect op de aantrekkingskracht, het ondernemersklimaat, recreatie en toerisme. Cultureel erfgoed speelt daarin een cruciale rol. Die rol willen wij met ons beleid kracht bij zetten voor de komende jaren met communicatie en promotie. Aangesloten wordt bij acties die worden ondernomen vanuit het project “het DNA van Schouwen-Duiveland” en de daarbij behorende branding van ons eiland.

Gerichte producten

Binnen dit initiatief is een groot aantal producten mogelijk. Bijvoorbeeld een gemeentebrede erfgoedgids, een jaarlijkse themapublicatie, het (mede) organiseren van exposities, het maken van divers voorlichtingsmateriaal; het ontwikkelen van cultuurhistorische educatieve producten (leskist, historische cahiers) en toeristisch-recreatieve producten (fiets-, wandel- en waterroutes met het thema cultuurhistorie), het uitwerken van verhalen van een monument, gebeurtenis of een plek in het landschap.

Bij de ontwikkeling van producten is een doelgroepgerichte benadering, met voor de doelgroepen specifieke producten, belangrijk. Dit vergroot de effectiviteit van de boodschap. De doelgroepen variëren in leeftijd van jong tot actieve 55+, van bewoners tot tijdelijke gasten, van sportief geïnteresseerden tot geëngageerde onderzoekers. Zo kan bijvoorbeeld het cultuurhistorisch erfgoed van Schouwen-Duiveland een prominentere plaats krijgen in het introductieprogramma voor nieuwe werknemers bij de gemeente. Op die manier kan ook bij collega’s de kennis over het Schouwen-Duivelandse erfgoed worden vergroot. De beoogde doelen hiervan zijn: actieve promotie van de gemeente, nieuwe activiteiten bij historische mijlpalen, vergroting cultuurhistorische kennis gemeentebreed en meer draagvlak voor behoud van historische structuren en objecten. De technologische ontwikkelingen gaan snel en bieden vele mogelijkheden. De uitdaging is daar om met gebruik van nieuwe technieken informatie (beter en meer) te ontsluiten en onder de aandacht te brengen van de diverse doelgroepen.

4.3 ONZE FOCUS NADER TOEGELICHT

We brengen focus aan in die zaken die wij willen behouden, beleven en benutten. We kiezen vooral om te investeren in de volgende thema's;

- water, door tijd en ruimte heen
- de Iconen van het eiland, de bakens van veiligheid en vertrouwen
- de verhalen achter het erfgoed
- het door water gevormde cultuurlandschap en de verborgen schatten
- mijlpalen in de tijd: de late Middeleeuwen (15e eeuw) en de watersnoodramp
- de Atlantikwall
- typisch Schouwen-Duivelandse gebruiken en tradities

ad. 1: Water, door tijd en ruimte heen.

Met al het water om ons heen, kunnen we niet anders dan er nauw mee verbonden zijn. Het water heeft ons eiland en onze samenleving gevormd. Water zit in onze genen. Onze relatie met het water is daarom bijzonder, soms als vijand maar veel vaker als bondgenoot. We hebben in het verleden altijd meebewogen met de dynamiek van het water; in goede en in slechte tijden, zelfredzaam en ondernemen .

(bron: strategische visie "Tij van de Toekomst 2011").

ad. 2: De Iconen van het eiland

De Iconen van het eiland staan voor het leven met en de bescherming tegen het water: de dijken, de Deltawerken de torens en de kerken. Het zijn bakens van veiligheid en vertrouwen.

ad. 3: De verhalen achter het erfgoed

Onze steden, dorpen, monumenten, landschappen vertellen vele verhalen. Verhalen van gewone mensen die de gebouwen hebben gemaakt en bewoond. Mensen die het land hebben bewerkt en gevormd. Maar ook verhalen van bijzondere gebeurtenissen die door de eeuwen heen hebben plaatsgevonden en bijzondere mensen die op ons eiland hebben gewoond. Deze veelal unieke verhalen van Schouwen-Duiveland dragen wij met ons mee en maken ons tot wie wij nu zijn.

ad. 4: Het door water gevormde cultuurlandschap en de verborgen schatten
Oude verkavelingen en landschapselementen (begraafplaatsen, gemalen) in het buitengebied, de (binnen) dijken, het binnenwater. De boerderijen en erven en de historie van de landbouw. Dijkvallen, landverlies en verdrongen dorpen. In dit kader sluiten wij aan bij de doelstellingen uit het Landschapsontwikkelingsplan (LOP).

ad. 5: Mijlpalen in de tijd: de late Middeleeuwen (15e eeuw) en de watersnoodramp
Schouwen en Duiveland in de 15e eeuw. Koopvaardij, visserij, lakennijverheid en handel in zout en landbouwproducten (vooral meekrap) brachten grote welvaart. Zierikzee behoorde tot de belangrijkste steden van Holland en Zeeland. Het water verbond ons met de wereld om ons heen. Brouwershaven werd in 1403 de tweede stad op Schouwen dankzij de toen verkregen stadsrechten.

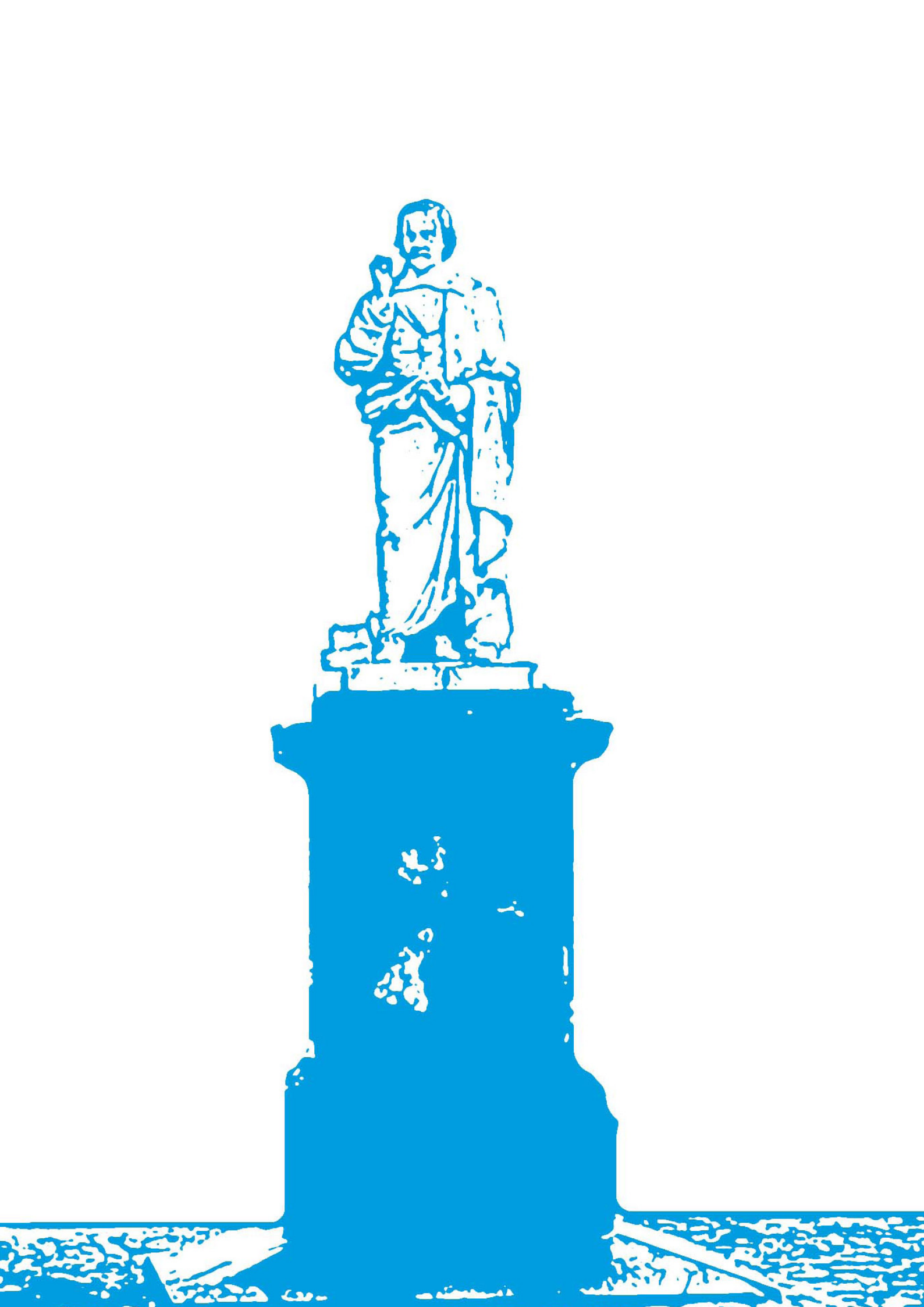
Door de watersnoodramp van 1953 kwam het grootste deel van Schouwen-Duiveland onder water te staan. Een groot aantal mensen overleefden de ramp niet, vele families werden getroffen. De watersnood heeft diepe sporen en littekens nagelaten in ons landschap maar vooral ook bij de inwoners van ons eiland. Een bewogen verleden nog steeds meegedragen en zeer nabij.

ad. 6. De Atlantikwall

Nog nauwelijks ontgonnen maar steeds meer in de belangstelling: de restanten van de Duitse bezetting in de tweede wereldoorlog. De getuigenis van een enorme inspanning van de bezetter om de Atlantische kust te beschermen tegen een geallieerde invasie. Een stuk moderne geschiedenis.

ad. 7: Typisch Schouwen-Duivelandse gebruiken en tradities

Typisch Schouwen-Duivelandse gebruiken en tradities zoals de strâo, zoutwinning, vlas, visserij, de meekrap (industrie) en ook het dialect.

De gemeente en het erfgoedbeleid 2012–2018

5

ONZE FOCUS

Bij de toepassing van wettelijk instrumentarium en bij afwegingen over investeringen in tijd en geld zijn de thema's in paragraaf 4.3. uitgangspunt.

OP ZOEK NAAR CONNECTIE

Het proactieve en integrale erfgoedbeleid vraagt een nieuwe rol van de gemeente. De inzet is gericht op het versterken van de samenhang tussen acties en activiteiten. Vanuit onze ambitie naar proactief werken gaan wij vooral uit van planologische mogelijkheden voor de omgang met ons cultureel erfgoed. Dit betekent dat wij nog meer dan in het verleden structurele aandacht geven aan de cultuurhistorische waarden aan de voorkant van ontwikkelingen. We stimuleren (toekomstige) eigenaren om voordat zij plannen maken contact met ons te leggen zodat wij kunnen meedenken en mogelijkheden voor bemiddeling kunnen bespreken.

De gemeente heeft in het kader van cultureel erfgoed verschillende loketfuncties.

De eerste loketfunctie is gericht op (toekomstige) eigenaren van monumenten en is ondergebracht bij de afdeling Ruimte en Milieu. Vooroverleg en overleg met de commissie ruimtelijk kwaliteit zijn onderdeel van deze loketfunctie. Eigenaren kunnen hier onder meer terecht voor de mogelijkheden en advies tot verbouw, herbestemming en/of restauratie van een monument, de procedure voor archeologisch onderzoek, voor het verkrijgen van de benodigde omgevingsvergunning/monumenten en eventuele subsidiemogelijkheden. Voor een adequate invulling van deze loketfunctie is de beschikbaarheid van goed voorlichtingsmateriaal een randvoorwaarde. Wij zorgen er voor dat informatie over monumenten via internet goed toegankelijk is.

De tweede loketfunctie is meer gericht op het ondersteunen van maatschappelijke organisaties die actief zijn binnen het erfgoedbeleid. Deze loketfunctie gaan wij vormgeven in overleg met de genoemde organisaties om deze loketfunctie goed vorm te kunnen geven.

Naast deze loketfuncties heeft de gemeente een bijzondere taak als het om beleidsontwikkeling gaat. De gemeente gaat het toekomstig erfgoedbeleid in samenspraak met alle betrokken partijen verder uitwerken en vorm geven. Wij willen een goed evenwicht bewerkstelligen tussen enerzijds het toetsen en kaders stellen en anderzijds het stimuleren van ontwikkelingen en het faciliteren van initiatieven die de kwaliteiten bevorderen. Bij de uitwerking hiervan is er dus niet alleen een rol weggelegd voor de gemeente. Ook burgers, organisaties en ondernemers hebben hier hun eigen verantwoordelijkheid in. Zo neemt een initiatiefnemer de verantwoordelijkheid voor zijn of haar eigen plan. Investeren in erfgoed betekent investeren in de vitale toekomst van Schouwen-Duiveland. Daarnaast is het van belang dat de kansen worden gezien en gebruikt die er zijn in het kader van het uitdragen en benutten.

SAMENWERKING

Het Erfgoedbeleid op Schouwen-Duiveland is geen taak en verantwoordelijkheid van de gemeente alleen. Vele partijen en personen spannen zich in om de geschiedenis en haar sporen in gebouwen of landschap en in de verhalen en gebruiken levend te houden. Wij hebben er vertrouwen in dat deze organisaties hun werk van de afgelopen jaren voortzetten. Wij zoeken daarin graag actief de samenwerking op met anderen

zodat wij samen investeren in de kwaliteit. Met de decentralisatie is samenwerking nog belangrijker geworden, met onze partners, maar ook met nieuwe partijen. De gemeente wil de komende beleidsperiode dan ook de samenwerking met deze partijen uitbouwen. Het erfgoedbeleid kent daardoor vele bondgenoten: de eigenaren, de huurders, de bevolking, de politiek en het bestuur, historische verenigingen, de gemeentelijk diensten, om er maar enkele te noemen. Vanuit samenwerking kan er efficiënter worden gewerkt aan het benutten en uitdragen van ons erfgoed.

We geven ook de uitwerking van de uitvoeringsprogramma's in samenspraak met anderen vorm. Samenwerking en samenhang binnen het erfgoed zijn sleutelwoorden om de gewenste effecten te bereiken. Op deze manier ontstaat een eilandbreed netwerk van belangrijke spelers met daadkracht en inspirerend vermogen. De gemeente heeft hierin in eerste instantie een belangrijke initiërende, enthousiasmerende en coördinerende rol. We nemen het initiatief om te komen tot de oprichting van het platform cultuurhistorisch erfgoed.

HAALBAAR EN BETAALBAAR

Schouwen-Duiveland ontvangt via het rijk jaarlijks een substantieel budget 'historische gronden' in de algemene middelen. Daarmee kunnen wij ondermeer onze taken voor onderhoud en restauratie van de rijksmonumenten vormgeven. Wij kiezen als het gaat om onze monumenten voor behoud van wat er is. We onderscheiden incidentele en structurele (jaarlijks terugkerende) kosten en inzet van de gemeentelijke organisatie. Juridisch beschermde (rijks)stadsgezichten, monumenten en openbare ruimte rondom monumentale panden houden we in goede staat. We houden rekening met het onderhoud en de restauratie van de monumenten en de kwaliteit van onze beschermde stads- en dorpsgezichten.

De gemeente gaat samen met haar partners actief op zoek naar (financiële) bijdragen voor concrete initiatieven en projecten uit externe investeringsprogramma's van Europa, Rijk en andere instanties. Cofinanciering staat hiermee geagendeerd maar is een logische vervolgstap wanneer externe middelen worden aangeboord. Inzet is dat het beleid vooral budgettair neutraal moet worden gerealiseerd. Dat kan ook als wij uitgaan van integrale samenwerking intern en samen met andere partijen optrekken. Tevens gaan wij zoeken naar slimme manieren om de kwaliteiten te behouden en te versterken door bijvoorbeeld via verevening in gebiedsontwikkeling te investeren in cultuurhistorisch erfgoed, en Revolving Fund, en Crowd Funding.

ACTIELIJST HET ERFGOED 10 PUNTEN PLAN:

1. We richten het platform cultureel erfgoed Schouwen-Duiveland op.
2. We versterken de erfgoedcoördinatie.
3. We onderzoeken de beschermingswaardigheid van gemeentelijke monumenten.
4. We ontwikkelen instrumentarium ter bescherming van ons erfgoed.
5. We ondersteunen monumenteneigenaren bij het zoeken naar subsidiemogelijkheden.
6. We ontwikkelen producten gericht op het beleven en benutten van ons erfgoed.
7. We onderzoeken de oprichting van een Molenstichting.
8. We ondersteunen musea.
9. We stellen een monumentenverlichtingsplan op.
10. We ontsluiten informatie via het gemeente archief.

Bijlage Van visie naar uitvoering: Het erfgoed 10 punten plan

ACTIE 1: OPRICHTEN PLATFORM CULTUREEL ERFGOED

Doel

Het Platform Cultureel Erfgoed gaat samenhang en samenwerking genereren binnen het erfgoed op Schouwen-Duiveland met als resultaat daadkracht en inspiratie.

Acties

- Creëren van een geformaliseerd eilandbreed erfgoednetwerk dat samen met de gemeente, culturele en toeristische actoren, investeert in kwaliteit, vernieuwing en afstemming.
- Kennis delen en uitwisselen.
- Advies aangaande erfgoed.
- Profileren van ons erfgoed.
- Vormgeven van de Open Monumentendag en de gemeentelijke Monumentenprijs.

Kosten

pm

Financiering

Gemeente, externe subsidies.

Betrokkenen

Erfgoedorganisaties op Schouwen-Duiveland, SCEZ, gemeente, VVV, Stad en Land, Stichting Renesse, Vereniging Nederlandse Vestingsteden.

Tijdspad

2013 oprichting Platform

Opmerkingen/bijzonderheden

Vorbereidingen starten in 2012. Gemeente neemt initiatief.

ACTIE 2: VERSTERKEN ERFGOEDCOÖRDINATIE

Doel

Het versterken van samenhang tussen acties en activiteiten op het terrein van erfgoed.

Acties

- Pro-actief en structureel verbinden van cultuurhistorische waarden en ontwikkelingen.
- De gemeentelijke loketfunctie concreet invullen.
- Faciliteren van de Open Monumentendag en de gemeentelijke Monumentenprijs.
- Uitwerken interne- en externe afstemming.
- Het realiseren van voorlichtingsmateriaal en ontsluiting van informatie op Internet.

Kosten

pm

Financiering

Gemeente.

Betrokkenen

Gemeente, platform Erfgoed, eigenaren, SCEZ, Welstand-/Monumentencommissie, Stad en Land

Tijdspad

2014

Opmerkingen/bijzonderheden

- Nota's Erfgoedbeleid en Archelogiebeleid vormen het integraal beleid met betrekking tot het behouden, beleven en benutten van ons onder- en boven-grondse erfgoed.
- Afstemming erfgoednota op gemeen-telijke programma's en projecten (toerisme, buitengebied, Zierikzee, DNA Schouwen-Duiveland).

ACTIE 3: ONDERZOEK BESCHERMINGSWAARDIGHEID GEMEENTELIJKE MONUMENTEN

Doel

Beschermen meest waardevol geachte objecten van het eiland.

Acties

- Herijken gemeentelijke monumentenlijst.
- Onderzoeken of de monumenten die zijn opgenomen in de gemeentelijke monumentenlijst beschermingswaardig zijn.
- Eilandbreed bezien of er nieuw/ander erfgoed beschermingswaardig is.

Kosten

pm

Financiering

Gemeente, eigenaren.

Betrokkenen

Gemeente, eigenaren, Welstand-/Monumentencommissie, Scez, Stad en Land, platform Erfgoed.

Tijdspad

2015

Opmerkingen/bijzonderheden

Betrekken inventarisatie waardevolle elementen buitengebied in het kader van het LOP (uitvoering Stad en Lande).

ACTIE 4: ONTWIKKELEN INSTRUMENTARIUM BESCHERMING ERFGOED

Doel

- Borgen cultuurhistorische waarden.
- De gemeente toetst plannen maar denkt ook mee en geeft pro-actief advies.
- Vereenvoudiging van procedures

Acties

- Adequaat invulling geven aan de wettelijke taak erfgoed te beschermen.
- Cultuurhistorische waarden vertalen in het bestemmingsplan Schuddebeurs middels de pilot (Wettelijke taak m.i.v. 1 januari 2012).
- Evalueren pilot Schuddebeurs.
- Onderzoeken hoe het huidige vergunningstelsel functioneert.
- Onderzoek mogelijkheden eigenaren gemeentelijke monumenten extra te faciliteren.

Kosten

pm

Financiering

Gemeente.

Betrokkenen

Eigenaren, gemeente, platform Erfgoed, Welstand-/Monumentencommissie, SCEZ, Stad en Lande, Dorp Stad en Land.

Tijdspad

2012-ev

Opmerkingen/bijzonderheden

Pilot Schuddebeurs implementatie nieuwe wet en regelgeving MoMo.

ACTIE 5: ONDERSTEUNING MONUMENTENEIGENAREN

Doel

Het faciliteren, informeren en ondersteunen van monumenteneigenaren bij het aanvragen en verkrijgen van subsidies.

Acties

- Eigenaren van rijksmonumenten ondersteunen bij het verkrijgen van onderhouds- en restauratie-subsidies.
- Onderzoek naar realisatie lokaal fonds waarop eigenaren van gemeentelijke monumenten een beroep kunnen doen (revolving fund).

Kosten

pm

Financiering

Gemeente, Nationaal Restauratiefonds, diverse subsidiegevers voor restauraties rijksmonumenten onder andere Prins Bernardfonds, Bouwcultuurfonds, Europese POP subsidies, et cetera.

Betrokkenen

Gemeente, Nationaal Restauratiefonds, Scez, Stichting Renesse, platform Erfgoed.

Tijdspad

2014–2015

Opmerkingen/bijzonderheden

Voortzetting en uitbouwen meedenken met aanvragers. Nadrukkelijke relatie met actiepunt 2.

ACTIE 6: ONTWIKKELEN CONCRETE PRODUCTEN TEN BEHOEVE VAN HET BELEVEN EN HET BENUTTEN VAN HET ERFGOED OP SCHOUWEN-DUIVELAND

Doel

Het behouden en versterken van de eigenheid van Schouwen-Duiveland. Het beter beleven en benutten van het aanwezige erfgoed.

Acties

- Bedenken en realiseren van concrete producten en projecten gericht op het beleven en benutten van het materiële en immateriële erfgoed op ons eiland.
- De VVV ontwikkelt in samenspraak met het platform erfgoed aantrekkelijke toeristische producten.
- We onderzoeken de mogelijkheden voor een meerjaren investeringsprogramma Erfgoed (Erfgoed Ontwikkelings-plan vergelijkbaar met het Landschapsontwikkelingsplan).
- Verbinden erfgoednota met gemeentelijke beleidsplannen en programma's (o.a. toerisme, buitengebied, Zierikzee, DNA).
- De VVV Schouwen-Duiveland gaat verbindingen aan met de actoren die actief zijn op het gebied van cultuurhistorie.

Kosten

pm

Financiering

Gemeente, externe subsidies (fondsen, overheden en Europa).

Betrokkenen

Platform Erfgoed, VVV.

Tijdspad

2013 e.v.

Opmerkingen/bijzonderheden

Erfgoednota is uitwerking van ambities "Tij van de Toekomst".

ACTIE 7: ONDERZOEK MOLENSTICHTING

Doel

Efficiënt en deskundig beheer van de monumentale molens in onze gemeente.

Acties

Onderzoek naar de mogelijkheden van het oprichten van een Molenstichting.

Kosten

pm

Financiering

-

Betrokkenen

Vereniging Zeeuwse Molen, vrijwilligers, SCEZ, Gemeente, Platform Erfgoed, particulier moleneigenaren.

Tijdspad

2014

Opmerkingen/bijzonderheden

-

ACTIE 8: ONDERSTEUNING MUSEA

Doel

Collecties van kunst, historisch en cultureel erfgoed van de gemeente zijn voor een breed publiek laagdrempelig toegankelijk en dragen bij aan het toeristisch product.

Acties

- Ondersteunen van de musea die zich bezighouden met beheer, behoud en presentatie van cultuurhistorisch erfgoed.
- Ondersteuning museaal educatief medewerker.
- De museaal educatief medewerker stelt in samenspraak met de musea een jaarlijks educatief programma op en ontwikkeld cultuurhistorische programma's/projecten ten behoeve van inwoners en toeristen.

Kosten

- € 80.000 (subsidie musea excl. Stadhuismuseum).
- € 55.000 per jaar (museaal educatief medewerker).

Financiering

Subsidieprogramma , beleidsregel musea.

Betrokkenen

Vereniging Musea Schouwen Duiveland, Gemeente en SCEZ, Stichting Renesse.

Tijdspad

2012–2018

Opmerkingen/bijzonderheden

Betreft structurele subsidies.

ACTIE 9: MONUMENTENVERLICHTINGSPLAN

Doel

Het aanlichten van (gemeentelijke) Rijksmonumenten op een duurzame, uitdagende en milieuvriendelijke wijze.

Acties

Bij noodzakelijke vervangingen van de huidige belichting zetten we in op nieuwe vormen en technieken van uitlichten waarbij duurzaamheid en vermindering van het energieverbruik hoge prioriteit heeft.

Kosten

pm

Financiering

Gemeente, particulieren.

Betrokkenen

Dorps- en stadsraden, gemeente, erfgoedorganisaties, welstand-/monumentencommissie.

Tijdspad

2013 en volgende jaren.

Opmerkingen/bijzonderheden

De kosten belichting particuliere monumenten zijn niet voor rekening van de gemeente.

ACTIE 10: ONTSLUITING INFORMATIE GEMEENTEARCHIEF

Doel

Beschikbaar stellen van informatie over het cultureel erfgoed van Schouwen-Duiveland.

Acties

Afbeeldingen, literatuur en overige informatie over het cultureel erfgoed beschikbaar via de website van de gemeente en in de studiezaal van het gemeentearchief.

Kosten

pm

Financiering

Gemeente.

Betrokkenen

Gemeente.

Tijdspad

Lopend.

Opmerkingen/bijzonderheden

De werkzaamheden maken onderdeel uit van de taken van het gemeentearchief.

Laan van St. Hilaire 2
4301 SH Zierikzee

Postadres:
Postbus 5555
4300 JA Zierikzee

T (0111) 452 000

gemeente@schouwen-duiveland.nl
www.schouwen-duiveland.nl

